

Sanna Myllykangas

**TABUJEN TUOLLE PUOLEN:
VOIKO ÄITIYTTÄ KATUA?**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2024

TIIVISTELMÄ

Sanna Myllykangas: Tabujen tuolle puolen: Voiko äitiyttä katua?

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma

Toukokuu 2024

Tutkimukseni käsittelee vielä vähän tutkittua tabuilmiota, vanhemmuuden katumusta. Näkökulmani tutkimuksessa painottuu erityisesti äiteihin, sillä äitiyden kielletyimpänä tunteena on nähty katumus äitiydestä. Kulttuuriseen kuvaan oikeanlaisesta äitiydestä yhdistyy odotukset äitiyden palkitsevuudesta, onnesta ja lapsen tarpeiden ensisijaistamisesta, jolloin äitiyttä myös pyritään suorittamaan näiden ehtojen puitteissa. Tavoitteenani on tutkia, onko kuluneen 12 kuukauden aikana suomalaisten vanhempien usein koetut paineet lapsensa huolehtimisesta yhteydessä vanhemmuuden katumukseen. Lisäksi tutkin, onko äitien ja isien välillä eroja koetuissa paineissa lapsensa huolehtimisesta. Tutkimukseni teoreettinen lähtökohta muodostuu sosiaalisesti rakentuneen vanhemmuuden ja sen sääntelyn ajatuksesta, jossa keskeisiä käsitteitä ovat sosiaalinen sukupuoli, sukupuoliroolit, sosiaalinen paine ja tabut. Tutkimukseni tarkoituksena on purkaa vanhemmuudessa vallitsevia kieltoja, jotka ylläpitävät normaalisisidonnaista sosiaalista järjestystä.

Tutkimukseni on luonteeltaan kvantitatiivinen. Tutkimusaineistonani käytin Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen Vanhemmuuden Voimavara- ja Kuormitustekijät -hankkeen kyselytutkimuksen tuloksia. Aineisto on kerätty poikileikkausasetelmalla 21.11.2023–31.1.2024 välisenä aikana ja siihen on saanut osallistua ympäri Suomen kuka tahansa vanhempi, jonka taloudessa asuu koko- tai osa-aikaisesti vähintään yksi 0–18-vuotias lapsi. Kyselyyn vastasi 763 vanhempaa, joista valtaosa oli korkeasti koulutautuneita ydinperheiden äitejä. Tutkimuskysymyksiäni oli kolme: ”Onko äitien ja isien usein koetut paineet lapsensa huolehtimisesta yhteydessä tabuilmioon vanhemmuuden katumukseen?”, ”Onko sukupuolella yhteyttä vanhemmuuden katumukseen suhteessa vanhempien usein koettuihin paineisiin lapsensa huolehtimisesta?” ja ”Onko äitien ja isien välillä eroja, kuinka usein he ovat kokeneet paineita lapsensa huolehtimisesta?” Tutkimukseni analyysimenetelminä käytin ristiintaulukointia khiin neliö -testillä ja ristiintaulukoinnin elaboraatiota Fisherin tarkalla testillä.

Tutkimukseni keskeisenä tuloksena havaitsin, että ainoastaan äitien usein koetut paineet lapsensa huolehtimisesta olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä vanhemmuuden katumukseen. Isien kohdalla vastaavaa yhteyttä ei löytynyt. Lisäksi äidit olivat kokeneet isiä useammin paineita lapsensa huolehtimisesta. Tutkimukseni tulokset heijastavat erityisesti suomalaisten korkeasti koulutautuneiden ydinperheiden äitien näkemyksiä. Tulokseni myös vahvistivat aikaisempia tutkimushavaintoja, joissa vanhemmuutta katuvat äidit ovat kokeneet lasten hoivan kuormittavana. Tutkimukseni perusteella voin päätellä, että lasten hoivaan liittyvät odotukset ovat sukupuolittuneita ja vastuut hoivassa kasautuvat edelleen äideille. Vaikka jatkotutkimusta tarvitaan, tuotti tutkimukseni Suomen tutkimuskentällä uutta näkökulmaa vanhemmuuden katumukseen johtaneista syistä äitien ja isien kesken. Suomessa on aikaisemmin tutkittu vanhemmuuden katumusta vain äitien kokemusten kautta.

Avainsanat:

Katumus, kvantitatiivinen tutkimus, normit, sukupuoliroolit, tabut, äitiys, vanhemmuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Sosiaalisesti rakentunut vanhemmuuden rooli ja sen sääntely	3
2.1 Sosiaalinen sukupuoli – Vanhemmuus sukupuolikysymyksenä	3
2.2 Sukupuoliroolit yhteiskunnan todellisuutena	4
2.3 Isän ja äidin roolijaot vanhemmuuden odotuksina	5
2.4 Rooliodotusten paineet sosiaalisina pakotteina	6
2.5 Tabut ja sosiaalinen järjestys	7
3 Äidit paineiden alla – Äitiyden katumus tabuna	8
3.1 Äitimyytin kahleet - Äidin kyseenalaistamaton ensisijaisuus	8
3.2 Intensiivinen nykyäitiys	10
3.3 Tabut äitiydessä – Vaiettu äitiyden katuminen	11
3.4 Ristiriidan vaikutukset vanhemmuuden ihanteiden ja todellisuuden välillä	12
4 Tutkimusasetelma	14
4.1 Aineisto	15
4.2 Tutkimusetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö	16
4.3. Operationalisointi ja tutkimusmenetelmät	16
4.3.1 Muuttujat	17
4.3.2 Analyysimenetelmät	20
4.3.3 Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti	21
4.3.4 Ristiintaulukoinnin elaboraatio ja Fisherin tarkka testi	21
5 Analyysi ja tulokset	23
5.1 Vanhempien paineiden yhteys vanhemmuuden katumukseen	23
5.2 Vanhemmuuden katumus suhteessa vanhempien paineisiin sukupuolen mukaan	24
5.3 Vanhemmuuden paineet sukupuolen mukaan	24
6 Pohdinta ja johtopäätökset	26
6.1 Syvään juurtuneet vanhemmuuden roolit ja sukupuolittunut lasten hoivavastuu	26
6.2 Sosiaalinen kontrolli osana äitiyttä	28
6.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset	29
6.4 Jatkotutkimusaiheet	30
Lähteet	32
Liite: Vanhemmuuden paineiden yhteys katumukseen sukupuolen mukaan % (n)	36

1 Johdanto

Arviolta muutama prosentti vanhemmista katuu vanhemmuutta (Piotrowski 2021; Sihto & Mustosmäki 2021). Aihetta onkin usein hankala lähestyä, sillä kulttuurissamme lasten hankkimatta jättämistä saa katua, mutta ei heidän hankkimista. Erityisesti äitiyden katumuksen kokemuksia on pidetty salassa länsimaisissa yhteiskunnissa, koska yksi suurimmista vanhemmuuteen liittyvistä tabuista on, ettei äiti haluaisikaan olla äiti. Tämän vuoksi äitiyden kielletyin tunne, katumus, usein joko patologisoidaan tai ajatellaan yksilön kyvyttömyytenä kasvaa äitiyteen. (Matley 2020, 1–2; Sihto & Mustosmäki 2021; Mustosmäki & Sihto 2023, 109–113.) Tabujen yhteiskunnallinen tehtävä linkittyikin järjestyksen ja normaliteetin tuottamiseen, jolloin ne myös varjelevat vallitsevia toimintamalleja horjuttamiselta (Pohjola 2009, 248–249). Näin ollen, se mitä pidetään salassa ja piilossa, se mikä ei ole sopivaa tai hyväksyttävää, kertoo se paljon yhteiskunnan arvoista ja logiikasta (Häkkinen & Salasuo 2015b, 15).

Vanhemmuudessa valloillaan olevat ihanteet ilmentävät yksilön ja häntä ympäröivän yhteisön normeja (Halonen ym. 2001, 304–305). Kulttuurillemme tavanomaisena onkin näyttäytynyt maailmankuvan käsittäminen erilaisten vastakohtaparien kautta, joihin lukeutuvat myös äitiin ja isään liitetyt käsitykset (Nousiainen 2004, 58). Perinteisesti vanhemmuusrooleissa isät ovat edustaneet toissijaista, etäisempää vanhempaa ja äitien kohdalla tämä on merkinnyt hoivaavaa ja lasten huolenpidosta päävastuussa olevaa vanhemmuutta. Äidin ja lapsen tunnesuhteen kiinteyttä ja yleisen vuorovaikutussuhteen laatua on pidetty jopa ratkaisevana äidin vanhemmuuden onnistumiselle. (Jämsä 2010 30–31; Oulasmaa & Salonheimo 2010, 28–29.) Vaikka nykyään vanhemmuutta koskevien puhetapojen on myös arvioitu monipuolistuneen, istuvat nämä perinteiset uskomukset vanhemmuuden kulttuurisista rajoista edelleen lujassa (Kuronen & Hokkanen 2008, 4; Mustosmäki & Sihto 2019, 157–158).

Nykyäitiyden kulttuuriset rajat perustuvatkin yhä ikiaikaisiin myytteihin äitien uhrautumisesta ja ensisijaisesta merkityksestä lapsen hyvinvoinnille (Nousiainen 2004, 66; Oulasmaa & Salonheimo 2010, 21). Tämän päivän äitiydelle asetettuja odotuksia on jopa luonnehdittu korkeammiksi kuin koskaan aikaisemmin (Rokkonen 2020, 25). Aihetta on myös lähestytty intensiivisen äitiyden käsitteen kautta, joka ilmentää 2010-luvulla ilmaantunutta kulttuurista ajattelutapaa äidin ensisijaisesta ja asiantuntijatasoisesta kasvattajan roolista (Mustosmäki & Sihto 2019, 157–165). Mielenkiintoista intensiivisen äitiyden ihanteessa on kuitenkin se, ettei sitä useinkaan haasteta, vaikka sillä on todettu olevan haitallisiakin yhteyksiä esimerkiksi äitien mielenterveyteen (Rizzo ym. 2013). Tämän lisäksi sen on havaittu olevan yhteydessä äitiyden katumuksen kokemuksiin, joissa äidit ovat katuneet nimen-

omaan äitiyden sosiaalista roolia (Mustosmäki & Sihto 2019). Tällöin äitiys ei näyttäyty enää yksinomaan äidin henkilökohtaisena suhteena lapseen, vaan se kytkeytyy yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin odotuksiin, jotka suuntaavat käsityksiä oikeanlaisesta äitiydestä (Berg 2009, 170).

Tässä määrällisessä tutkimuksessa tutkimuskohteenani on vielä vähän tutkittu tabuilmio, vanhemmuuden katumus, jossa näkökulmani painottuu erityisesti äiteihin. Tutkin, onko suomalaisten vanhempien kuluneen 12 kuukauden aikana usein koetut paineet lapsensa huolehtimisesta yhteydessä vanhemmuuden katumuksen kokemiseen. Vanhemmuuden katumusta aikaisemmin tutkinut (Piotrowski 2021) on todennut aiheen olevan tärkeä yhteiskunnallinen kysymys vanhempien tukemiseksi, josta tulisi kiinnostua monitieteisistä näkökulmista niin tutkijoiden kuin sosiaalipoliittisten viranomaistenkin taholta. Koska perinteisesti isän vanhemmuuden rooli on nähty toteutuvan eri tavoin kuin äidin, tutkin myös, onko äitien ja isien välillä havaittavissa eroja koetuissa paineissa huolehtia lapsestansa. Tutkimusaineistonani käytän kulttuurin merkitystä vanhemmuudessa ja vanhempien hyvinvoinnissa kartoittavan Vanhemmuuden Voimavara- ja Kuormitustekijät kyselytutkimuksen tuloksia (Aunola & Sorkkila 2018-käynnissä).

Taustoitan tutkimustani aluksi sosiaalisen sukupuolen näkökulmalla, jonka kautta tarkastelen sosiaalisesti rakentuneita vanhemmuuden sukupuolirooleja sekä näihin yhdistyviä ihanteita. Lisäksi, koska tutkittava ilmiö on määriteltävissä tabuksi, on tutkimuksessani syytä avata tabujen yhteiskunnallista tehtävää. Kolmannessa luvussa syvennyn äitiyden laajempaan tarkasteluun, avaten samalla äitiyteen rinnastettuja odotuksia ja tabuja sekä käyn läpi aikaisempaa tutkimusta tutkittavan aihealueen ympäriltä. Neljännessä luvussa siirryn tutkimusasetelmaani, jossa kuvaan tutkimuksessani käyttämäni aineiston ja analyysimenetelmät sekä pohdin eettisiä kysymyksiä. Viidennessä luvussa käyn läpi analyysini tulokset. Kuudennessa luvussa esitän pohdintaa analyysin tuloksista ja niistä seuranneista tutkimuksen johtopäätöksistä sekä jatkokysymyksistä.

2 Sosiaalisesti rakentunut vanhemmuuden rooli ja sen sääntely

Vanhemmuutta voidaan tarkastella sosiaalisena muodostelmana, jossa ihminen on sukupuolittunut kulttuuristen ja sosiaalisten prosessien tuloksina (Rankinen 2010, 87; Juvonen 2016, 30). Tämänlainen lähestymistapa irrottaa sukupuolen sen oletetusta luonnollisuudesta ja suuntaa katseensa siihen rinnastettaviin kulttuurisesti jaettuun tehtäviin ja ihanteisiin (em. 30). Vallitsevissa kulttuurisissa kertomuksissa on kyse laajasti hyväksytyistä ja usein toistetuista tavoista, joita käytetään yksilöllisten kokemusten ja elämänkertomusten jäsentämisessä (Notko & Sevón 2008, 124). Ihminen on siis aina historiallisesti muovautunut ja siten hänen toimintansa on osin myös kulttuurisesti määräytyntä ja säädeltyä (Ranz 2009, 208).

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen ja siihen liittyvää keskeistä käsitteistöä. Teoreettinen viitekehys rakentuu sosiaalisen sukupuolen ja sosiologisen sukupuoliroolin tarkastelusta, joiden kautta lähestyn kulttuurissamme vallitsevia sukupuolittuneita vanhemmuuden ihanteita ja niiden rakentumista. Lisäksi syvennyn sosiaalisen paineen ja tabujen merkityksiin, joiden kautta pyrin ilmentämään kulttuurisidonnaisesti määritettyjä vanhemmuuden käytäntöjä ja kieltoja.

2.1 Sosiaalinen sukupuoli – Vanhemmuus sukupuolikysymyksenä

Kuten on huomautettu, termi ”sukupuoli” on harvoin etenkin suomen kielessä itsessään riittävän toimiva tutkimuksellinen käsite, joten sen merkitystä tulee avata myös tutkimuksessani (Juvonen, Rossi & Saresma 2012, 12). Verrattaessa esimerkiksi englannin kieleen, on suomen kielessä sukupuolelle ollut pääasiassa käytössä ainoastaan yksi 1865-luvulla kehitetty sana, sukupuoli (em. 12; Rapola 1960, 64). Puolestaan englanninkielinen feministinen tutkimuskeskustelu on erottanut toisistaan käsitteet biologinen sukupuoli (*sex*) ja sosiaalinen sukupuoli (*gender*), jotka yhdessä muodostavat sukupuolijärjestelmän (em. 12; Juvonen 2016, 44). Tutkimuksessani olen kiinnostunut tarkastelemaan sukupuolta eritoten sen sosiaalisesta näkökulmasta.

Sosiaalisella sukupuolella viitataan sukupuolten sosiaaliseen ja kulttuuriseen puoleen (Rossi 2010, 22). Toisin sanoen siihen, miten miehet ja naiset sijoittuvat sekä kulttuurissa että yhteiskunnassa suhteessa toisiinsa. Puolestaan biologisen sukupuolen käsitteellä viitataan yksilöiden fyysisiin ominaisuuksiin, jotka määrittyvät heidän primääristen sukupuolisten piirteidensä perusteella. Yhteenvedon sukupuoli on siis käsite, jolla tarkoitetaan miehiä ja naisia sekä heihin rinnastettuja ruumiillisia eroja ja näihin edelleen yhdistettyjä kulttuurisia jakoja. Sukupuoli on myös se tapa, jonka avulla ihmiset

usein määrittävät niin itseään kuin toisiansa. (Blackstone 2003, 335–337; Juvonen, Rossi & Saresma 2010, 12; Juvonen 2016, 44.)

Kuten Lammi-Taskula & Salmi (2016, 147) ovat todenneet, ihmiset tarvitsevat luokitteluja kokeakseen järjestystä maailmassa. Kulttuurillemme tavanomaisena näyttäytyykin ihmis- ja maailmankuvan käsittäminen erilaisten vastakohtaparien kautta, joita ovat myös miehiin ja naisiin rinnastetut käsitykset (Nousiainen 2004, 58). Tämän sukupuolieron tuottamisen yhtenä edellytyksenä on ollut, että toinen sukupuoli ja sen elämismaailma pysyy vieraana (Sipilä 1998, 33–34). Tällöin naiset ovat juuri sitä, mitä miehet eivät ole ja vastaavasti miehet näyttäytyvät naisten vastakohtana tavoissa olla, toimia ja tahtoa (em. 33; Kuronen & Hokkanen 2008, 28–29). Usein tällaiset ajassa ja paikassa vaihtelevat määritelmät ohjaavat käsityksiä siitä, mikä koetaan luonnollisena ja oikeana tapana toimia, ajatella sekä tuntea (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 148).

2.2 Sukupuoliroolit yhteiskunnan todellisuutena

Rooliteoria on nostettu sosiologian yhdeksi merkittävimmäksi yksittäiseksi teoriaksi sukupuolen jäsentämisestä (Lempiäinen 2003, 45). Sukupuoliroolin käsitteen on esitellyt 1950-luvulla yhdysvaltalainen sosiologi Talcott Parsons (1902–1979) osana kokonaisvaltaista yhteiskunnan selitystään (Heiskala 1994, 88; em. 45). Hän koki tärkeäksi selvittää, millä tavoin yhteiskunnan toiminnan kitkaton sujuvuus voitaisiin varmistaa (Juvonen 2016, 36). Käsitteenä sukupuolirooli tekeekin mahdolliseksi sukupuolen tarkastelemisen roolinottona tai tietynlaisena tyylinä (Lempiäinen 2003, 48). Lisäksi Parsonsilla on ollut ylipäänsä olennainen merkitys sosiologiatieteen kehityksessä, sillä sellaiset termit kuten normi, arvo, rooli, instituutio, sosialisatio ja järjestelmä tulivat sosiologeille tutuksi juuri Parsonsin työn ansiosta (Heiskala, 1994, 117).

Juvosen (2016, 36) sanoin, ”Parsons mielsi yhteiskunnan orgaanisena systeeminä, jossa fyysiset organismit (ihmiset) noudattavat keskinäisessä vuorovaikutuksessaan yhteiskunnan normeja ja muodostavat ne instituutiot, joiden varassa yhteiskunta tekee poliittisia päätöksiä taatakseen ihmisten hyvinvoinnin.” Merkittävää tämän systeemin toimivuudelle ajateltiin olevan, että yksilöt omaksuisivat sitä rakentavien instituutioiden, kuten perheen esittämät vaatimukset siten, että niiden noudattaminen itsessään palkitsisi ja motivoisi heitä. (Em. 39.) Parsons (1991, 26) totesikin, että yksilöiden tulisi pitää tärkeänä sopeutumista näihin odotuksiin, vaikka siitä ei aina olisikaan heille itselleen välitöntä hyötyä. Tätä ohjasi ajatus, että yhteisiin arvoihin sitoutuminen sisältää myös moraalisen näkökulman, koska se määrittää yksilöiden vastuuta laajemmassa yhteiskunnallisessa kehityksessä (em. 26).

Sukupuoliroolit ovat yhdistettävissä erityisesti sukupuolten väliseen työnjakoon, koska rooliteoria kietoo biologisen sukupuolen jäsenyyksen sukupuolen sosiaaliseen näkökulmaan (Lempiäinen 2003, 45; Sipilä 1998, 32). Näin sukupuoliroolit ovat sukupuolijärjestelmästä juontuvia erilaisia yksilöiden, ryhmien ja yhteiskunnan asettamia odotuksia yksilöille heidän sukupuolensa pohjalta (Blackstone 2003, 335–337). Parsonsin rooliteoriassa sukupuoliroolit kytkeytyivät ennen kaikkea yhteiskunnan säilyttämistehtävään, jossa naisten rooli näyttäytyi vastakkaisena suhteessa miesten rooliin (Parsons 1991, 133). Siten miesten rooli oli toimia elättäjänä ja perheen ”päänä” kodin ulkopuolella, kun taas naisten rooliin kuului kodin ympäristö ja lapsista huolehtiminen (Lempiäinen 2003, 46).

Se, että sukupuolirooliteoria vakiinnutti asemansa juuri 1950-luvun Yhdysvalloissa ei näyttäydy täysin sattumana vaan sodan jälkeinen tarve sijoittaa naiset takaisin työelämästä kodin piiriin on todennäköisesti vaikuttanut tämän teorian syntyyn (Aalto 2018, 33). Sukupuoliroolien sisäistämisestä muodostui ihmisten oman elämän hallinnan välineitä (Heiskala 1994, 96–96). Kun yksilö omaksuu tällaiset roolit, rakentuvat ne hänelle subjektiivisesti todellisiksi, jolloin sosiaalisen ympäristön roolien normeista syntyy kuin yhteinen tietovaranto kaikille yhteisön jäsenille. Sukupuolirooliteoriaa on myös kritisoitu liian kaksijakoiseksi. Sosiologinen näkökulma sukupuolirooleihin onkin korostanut, että tällaiset roolit pikemmin opitaan kuin, että ne olisivat suoraan yhteydessä naisten ja miesten biologisiin ominaisuuksiin. (Blackstone 2003, 335–338.)

2.3 Isän ja äidin roolijaot vanhemmuuden odotuksina

Koska olen tutkimuksessani kiinnostunut etenkin sukupuolten kesken jakautuneista vanhemmuusrooleista, on syytä korostaa, että sukupuoliroolien kategorisoinnit ovat vaikuttaneet olennaisesti myös perheen sisäiseen rakenteeseen (Parsons 1991, 133). Näin ollen rooliteoria on ulottanut juurensa perheen käytännön työnjaosta äidin ja isän merkitykseen lapsen kehityksessä, jossa isien ja lapsen suhde on ajateltu erilaiseksi kuin äidin ja lapsen suhde. Tässä suhteessa äidin rooli on ajateltu huolehtivaksi ja läheiseksi vanhemmuudeksi, kun taas isän rooli on näyttäytynyt etäisenä ja asiakeskeisenä suhteena lapseen. (Em. 152; Aalto 2018, 32–33.) Tämänkaltainen käsitys pohjasi psykoanalyytikon Sigmund Freudin psykoanalyttiseen ajatteluun, josta Parsons poimi rooliteoriaansa otteita (Lempiäinen 2003, 49). Klassinen psykoanalyttinen kehityskäsitys onkin, että lapsen ja äidin tunnesuhde on kuin symbioosi lapsen kolmanteen ikävuoteen asti. Isä näyttäytyy siihen asti lähinnä sivustaseuraajana suhteessa lapseen. (Eskola & Järventie 2001, 51.)

Tällaisia vanhemmuuden roolijakoja on perusteltu muun muassa sillä, että koska suurin osa naisiksi luokitelluista yksilöistä kykenee synnyttämään ja imettämään lapsia, on heidät mielletty luonnostaan

myös paremmiksi lastenhoitajiksi ja ottavan siten päävastuun lasten hoidosta (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 146–148). Tutkimuksessani olenkin kiinnostunut perinteisen äidin roolin merkityksestä nykyäitiyden lapsen hoivasuhteissa ja -velvoitteissa.

2.4 Rooliodotusten paineet sosiaalisina pakotteina

Yksilöön suuntautuvat odotukset muodostavat hänelle tietynlaisen sosiaalisen roolin, jonka mukaan hänen oletetaan toimivan. Tällaista roolia määrittävät normien ja odotusten kokonaisuudet, jotka kohdistuvat yksilöön hänen asemansa ja tehtäviensä perusteella. Tällöin normeilla ohjataan yksilöitä kohti yhteisiä asenteita, odotuksia ja käyttäytymistapoja, jotta toiminta olisi yhteiskunnassa järjestynyttä ja ennustettavaa. Näin sosiaaliset normit saavat aikaan ryhmissä yhdenmukaisuutta. Usein yksilöt ovatkin sisäistäneet nämä säännöt niin iskostuneesti, etteivät he edes huomaa noudattavansa niitä. (Parsons 1991, 24; Laine 2005, 187–192; Helkama ym. 2020, 208–218.)

Yksilöille asetettujen roolien ja niihin kytkeytyvien normien noudattamiseen linkittyä myös sosiaalinen kontrolli, sillä niitä valvotaan palkinnoin ja rangaistuksin (Laine 2005, 187–192; Helkama ym. 2020, 208). Siten ihmiset tarkkailevat toinen toisiaan ja ovat valmiita rankaisemaan toisiaan normien vastaisesta käytöksestä esimerkiksi paheksunnalla. Yleensä ihmiset ovat tietoisia siitä, miten heitä rangaistaan, mikäli he sattuvat poikkeamaan heille asetetuista normeista ja odotuksista. (Laine 2005, 187–192.) Parsons (1991, 141) kutsuikin sosiaalisen kontrollin mekanismia eräänlaiseksi motivaatio-prosessiksi, joka motivoi jo itsessään yksilöä luopumaan aikomuksistaan poiketa rooli-odotusten täyttämistä.

Aihetta voidaan lähestyä myös sosiaalisen paineen käsitteen kautta, joka liittyy yksilöön kohdistuviin odotuksiin ja sosiaalisen normin mukaiseen käytökseen (Helkama ym. 2020, 331). Täten, koska yksilöä rangaistaan asetetuista normeista poikkeamisesta, voivat he kokea samalla paineita toimia näiden mukaisesti. Huolimatta siitäkin, että yksilön omat asenteet olisivat normien vastaisia. Halu tulla hyväksytyksi ja kuulua ryhmään on ihmisillä lähtökohtaisesti erittäin voimakas. (Laine 2005, 187–192.) Lisäksi naisten on todettu kokevan miehiä suurempaa painetta noudattaa vallalla olevia normeja ja odotuksia, jolloin niiden rikkominenkin on näyttäytynyt heille vaikeampana (Helkama ym. 2020, 161). Sosiologisesti keskeisiksi tutkimuskohteiksi onkin mainittu juuri tämänkaltaiset jännituspisteet, joissa arvot, normit ja rooli-vaatimukset joutuvat ristiriitaan keskenään (Heinilä 1962, 77).

2.5 Tabut ja sosiaalinen järjestys

Koska tutkin tabuilmiota, on syytä avata myös tabujen käsitteellistä ja teoreettista merkitystä. Tabuiksi saatetaankin nimittää mitä tahansa, mihin yhdistyy jokin kielletyksi tai puhumattomaksi luokiteltu ulottuvuus. Käsitteellinen nimilappu ei kuitenkaan itsessään riitä muodostamaan tabua, vaan ne rakentuvat aina sosiaalisen yhteisön kulttuuris-historiallisissa käytännöissä. (Laitinen 2009a, 5.) Tästä syystä ne ovat porautuneet syvälle vallitseviin kulttuurisiin, ideologisiin ja yhteiskunnallisiin asenteisiin sekä arvoihin. Niiden taustalta löytyy myös monenlaisia uskomuksia, myyttejä, ennakkoluuloja ja moraalisesti latautuneita suhteita. Lisäksi ne voivat saada ajan myötä uusiakin muotoja ja tulkintoja. (Pohjola 2009, 247–250.)

Tabujen yhteiskunnallinen tehtävä on yhteiskunnallisen järjestyksen ja normaliteetin tuottaminen (Pohjola 2009, 249–252). Lisäksi niitä määrittävät niin aikaan kuin paikkaan kytkeytyvät kulttuuriset käsitykset ja asenteet (Laitinen, 2009b, 228). Siten yhteiskunnallisen järjestyksen rikkoneista voi tulla tabuilla merkittyjä yksilöitä, joihin kohdistetaan moraalinen leima, vihaa ja torjuntaa. Heitä merkitsee väärin toiminta, jonka seurauksena he voivat kokea häpeää ja syyllisyyttä. Tabun kielto toimiikin siten, että siitä mistä ei puhuta, ei sitä kielellisesti rakentuneessa kulttuurissa ole olemassa. Tällä tavoin tabut toimivat myös sosiaalisten ongelmien tulkintojen rakennusaineiksina. (Pohjola 2009, 252.)

Huomionarvoista on, että usein tabut näyttäytyvät vain pahan symbolien kautta, vaikka niillä on myös pyhään ulottuvat juuret. Esimerkiksi yhteiskunnalliset perheinstituutiot, kuten äitiys ja vanhemmuus on saatettu nähdä tällaisina pyhinä asioina. Pyhä on aina jotain kunnioitettua ja suojeltua, joten tässä suhteessa tabuilla on suojaavakin rooli. (Pohjola 2009, 249–252.) Yhtäältä sukupuoli ja sukupuolisuus ovat määriteltävissä pyhiksi tabuiksi. Sukupuolten välistä aluetta onkin kuvattu vaaralliseksi alueeksi, koska siitä voi suistua väärälle puolelle ja kadottaa näin jotain merkittävää identiteetistään. Tätä raja-aluetta on kuvattu kuin avaimeksi sukupuolieron ylläpitämisessä ja se pysyy voimassa, koska sinne ei uskalleta astua. (Sipilä 1998, 61.)

3 Äidit paineiden alla – Äitiyden katumus tabuna

Koska sosiaaliset normit määrittävät, mikä käyttäytyminen on kiellettyä ja mikä taas sallittua, vaikuttavat myös vanhemmuuteen yhdistyvät ihanteet siihen, millaisia odotuksia vanhemmuudelle asetetaan ja, kuinka vanhempana toimitaan. Mikäli vanhemmat eivät noudata näitä yhteiskunnan asettamia kehyksiä vanhemmuudelle ja kasvatukselle, on yhteiskunnalla ajateltu olevan velvollisuus puuttua niihin. Siten ihanteet voidaan ajatella myös sosiaalisina pakotteina, millainen yksilön tulisi olla, joka voi taas synnyttää paineita täyttää asetetut odotukset. (Heinilä 1962, 78; Eerola 2018, 300; Halonen ym. 2021, 306.) On siis perusteltua tarkastella vanhemmuutta myös kulttuuriin solmittuna sosiaalisena muodostelmana.

Syvennyn tässä luvussa äitiyteen rinnastettuihin ihanteisiin ja tekijöihin, jotka voivat tuottaa yksilöille paineita äidin roolissa. Tarkastelen myös tabuna äitiyden katumusta ja siihen liittyvää aikaisempaa tutkimusta. Lähestyn tutkimuksessani äitiyttä yhteiskuntatieteille ominaiseen tapaan, eli en tutki äitiyttä biologisina faktoina vaan kulttuurisena rakennelmana. Siinä missä taustalla on toki hormonit, vaistot ja ruumiillisuus, on näiden rinnalla lukemattomia sosiaalisesti muodostuneita kerrostumia, joiden kautta äitiyttä voidaan tulkita. (Rokkonen 2020, 29–30.)

3.1 Äitimyytin kahleet - Äidin kyseenalaistamaton ensisijaisuus

Äitiys käsitteenä on pysynyt samansuuntaisena vuosisatojen ajan, vaikka itse äitinä oleminen on samaan aikaan käytännössä muuttunut. Itseasiassa äitiys on saanut käsitteellisen sisällön 1800-luvun puolivälistä lähtien, alkaen siten samalla idealisoitua. (Berg 2008, 19; Niinisalo 2011, 130–134, 110–111, 170.) Sanojen ensiesiintymiä tutkineen Rapolan (1960, 81) mukaan sana äitiys olisi mainittu suomen kielessä ensimmäinen kerran vuonna 1851. Tällöin myös moderni ydinperheideologia on saanut muotonsa ja vakiinnuttanut paikkansa perhe-elämän muokkaajana. Ydinperheestä muodostuikin yhteiskunnan perusyksikkö, johon lukeutuivat äiti, isä ja lapset. Ydinperheen ihannoin myötä kohosi samalla lapsen ja äidin suhde erityislaatuiselle tasolle. (Yesilova 2009, 21, 35; Niinisalo 2011, 110–111, 130–134.) Olen tutkimuksessani kiinnostunut pohtimaan äitiysideologian jäänteiden vaikutuksia nykyäitien kokemuksiin, koska tämän päivän äitiyteen linkittyvät uskomukset näyttävät edelleen samankaltaisina kuin 1850-luvun jälkeen.

1800-luvun äitiysaate saikin aikaan uudella tavalla naisen arvostuksen ja äidin roolissa naiset kykenivät ottamaan myös uudella tavalla osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kuitenkin samaan aikaan äideille annettiin uusia ihanteita, joissa äidin paikka nähtiin olevan yksinomaan kotona lasten

saavutettavissa ja käytettävissä. Ihanneäiti tiivistyi kolmeen sanaan: tyytyväisyyteen, uhrautuvuuteen ja epäitsekkyyteen. Äidin rooli nähtiin kutsumuksena, jota kukaan nainen ei voinut itseltään kieltää. Seurauksena tästä, kutistui myös naisen asiantuntijuus yksinomaan lapsista ja kodista sekä aviomiehestä huolehtimiseksi. Ympäristön paine huolehti siitä, että äidit pitivät rooliaan mahdollisimman tunnollisesti ja tarkasti yllä. Mikäli perheenäidin äitiyttä olisi lähdetty kritisoimaan, koko hänen sosiaalinen asemansa hyväksyttävänä naisena ja yhteisön jäsenenä olisi asettunut vaakalaudalle. Näin äidit suuntasivatkin huomionsa lapsiinsa, joista äitien sosiaalinen asema oli tietyllä tapaa riippuvainen. (Niinisalo 2011, 111,146–147.)

Vielä tänäkin päivänä edellä kuvatun kaltaisen äitiysideologian jäänteet ovat havaittavissa yhteiskunnassamme. Etenkin äitiyteen liittyvässä sukupuolentutkimuksessa puhutaan tämän yhteydessä myös myyteistä, joiden kautta on lähestytty näitä yhteiskunnallisesti äitiydelle määriteltyjä normeja, arvoja ja merkityksiä. Toisin sanoen käsityksiä hyvästä ja oikeanlaisesta äidistä. Toisaalta äitimyyttä on myös luonnehdittu täydellisen äidin ideaalitulaksi, jota kukaan ei koskaan kykene saavuttamaan, mutta johon jokainen äiti tahtomaattaankin vertautuu. Kaikesta huolimatta äitimyytti pitäytyy tiukasti kulttuurissamme hyvän äidin mittapuuna. Näin ollen, vaikka tänä päivänä naiset käyvät miesten tapaan töissä ja saavat päättää itse millaisen perheen haluavat perustaa, ilmentyy nykypäivän suomalaisen äidin myytiksi edelleen nainen, joka joustaa ja epäitsekkäästi omistautuu lapsilleen. Lisäksi hän omaa vain myönteisiä tunteita lapsistaan. Puolisonaan hänellä on työssäkäyvä mies. Kuten sata vuotta sitten, voisi täydellistä äitiä kuvata sanoin: epäitsekäs, uhrautuva, tyytyväinen ja rakastava. (Berg 2008, 19–22; Niinisalo 2011, 123–124, 154, 170.)

Äidin tehtäväksi mielletään siis epäitsekäs uhrautuminen (Naakka 2018, 121–123). Hoivaavan äidin tarinaa onkin luonnehdittu suomalaisessa kulttuurissa niin voimakkaaksi, että on puhuttu jopa hoivan sanattomasta sopimuksesta. Tämä viittaa sopimukseen hoivasta naisten työnä, naisten vastuuna ja naisten osaamisena. (Ranz 2009, 210–211.) Siinä missä äitiyden on katsottu edustavan valintaa lapsen parhaaksi, on isyys perinteisesti merkinnyt ulkomaailmaa ja yksilöllistä valintaa (Nousiainen 2001, 59–61; Aalto 2018, 32–33). Äitien kohdalla lapsen suuntautuvan tunnesuhteen ja rakkauden herkkyyttä, kiinteyttä ja yleisen varhaisen vuorovaikutussuhteen laatua pidetäänkin ensiarvoisena vanhemmuuden onnistumiselle, jonka vuoksi sitä on jopa vahdittu. (Jämsä 2010, 30.) Koska olen tutkimuksessani kiinnostunut äitien ja isien erilaisista vanhemmuusrooleista, tutkin eroavatko äitien ja isien välillä kokemukset kokea paineita huolehtia lapsestansa.

3.2 Intensiivinen nykyäitiys

Erityisesti tämän päivän tuoreeksi äitiyttä ilmentäväksi käsitteeksi ja 2010-luvun niin kutsuksi kasvatustrendiksi on kohonnut intensiivinen äitiys. Intensiivistä äitiyttä on kuvattu uhrautumista vaativana, lapsikeskeisenä, asiantuntijavetoisena sekä emotionaalista, ajallista ja taloudellista panostusta alleviivaavana vanhemmuutena. Lisäksi nykyäitiyteen liittyvän ammatillisen puheen keskipisteenä on korostettu olevan äidin tunteet, vuorovaikutussuhteet, asenteet ja käyttäytyminen. Tällaisen intensiivisen äitiyden ihanne onkin paikannettu etenkin keskiluokkaisia äitejä koskevaksi. (Berg 2008, 33; Halonen ym. 2021, 305; Mustosmäki & Sihto 2019, 158–159.)

Mielenkiintoisena intensiivisessä nykyäitiydessä näyttäytyy se, että sen vaativuudesta huolimatta tämänkaltaista äitiyden ihannetta harvoin kritisoidaan (Rizzo, Schiffrin & Liss, 2013; Mustosmäki & Sihto 2019, 159). Aihetta onkin lähestytty yhtäältä pakottavuuden näkökulmasta. Tällöin naisilla ei nähdä olevan valinnanvaraa suhteessa vallitseviin ihanteisiin, koska niitä tulee noudattaa täyttääkseen hyvän äidin määreet. Etenkin riski normien rikkomisen seuraamuksista, kuten pelko epäonnistuneeksi äidiksi leimautumisesta ovat syitä, jotka ajavat äitejä suorittamaan tätä vaativaa äitiyden mallia. Tämän pelossa on myös koettu vaikeaksi puhua esimerkiksi äidin väsymyksestä, vaikeuksista tai negatiivisista tunteista. Lapsen sijoittamista ensisijaiseksi voi kuvata moraaliseksi pakoksi, jolloin äitien on hankala tunnustaa tai ylipäänsä neuvotella oman tilan ja äitiydestä erillisen identiteetin tarpeesta. (Mustosmäki & Sihto, 2019, 158–165.)

Lisäksi intensiivisen äitiyden ihanteen eräänlaisena paradoksina näyttäytyy, mihin se asettaa työssäkäyvät äidit. Kun samaan aikaan tämä ihanne velvoittaa äitien epätietoisyyttä ja uhrautumista lasten hyväksi, korostaa niin nykytyöelämä kuin muukin yhteiskunta työkeskeisyyttä ja individualismia. Tämä ristiriita onkin paikannettavissa etenkin suomalaisen kontekstiin, johon on juurtunut kahden palkansaajan perhemalli. (Jalovaara 2014, 117; Rokkonen 2020, 34–37.) Nyky-Suomessa äidit ovat osa työvoimaa kuten isätkin, ja naisten osallistuminen ansiotyöhön on hyvin samanlaista kuin miesten. (Jalovaara 2014, 117–127.) Siinä missä nykyäidit ovat siis sitoutuneempia työelämään, suuntautuu äiteihin yhä enemmän odotuksia lapsen tarpeiden täyttämistä. Rokkonen (2020, 37) onkin verrannut työtä ja perhettä yhdistävää äitiä supernaisen figuuriin, joka on kuitenkin kaikessa ideaalisuudessaan ongelmista kaunisteltu kuva äitiydestä.

Äitien harteille on siis kasattu paljon ja sosiaalinen kontrolli näyttäisi kuuluvan osaksi äitiyttä. Kuten teoreettisessa viitekehyksessä kirjoitin, on psykoanalyttinen teoria osaltansa määritellyt äidin mer-

kitystä varhaislapsuuden kokemuksissa ja vaikutuksia ihmisen myöhempään elämään. Siten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä syyttävä sormi on usein osoitettu juuri äidille. Äitien syyttämisestä on muodostunut miltei kulttuurinen ideologia, jossa ympäristön paine on ulottanut juurensa sukupolvien yli. Usein äidit kokevatkin jo lähtökohtaisesti syyllisyyttä siitä, että he ovat poissa kotoa ja lasten luota. (Niinisalo 2011, 151–154, 171.) Tämän vuoksi näen tärkeäksi tutkia, minkälaisia vaikutuksia äidin ensisijaisella hoivaroolin merkityksellä on nykypäivän suomalaisten äitien vanhemmuuden kokemuksiin. Koska käsitykset naisten perhevelvollisuuksista ovat yhä läsnä, rajaan tutkimuksessani vanhemmuuden paineiden tarkastelun koskemaan lapsen huolehtimisesta syntyviä paineita.

3.3 Tabut äitiydessä – Vaiettu äitiyden katuminen

Suomalaisesta yhteiskunnasta on löydettävissä aikojen saatossa runsaasti ilmiöitä, joita voi kutsua tabuiksi. Äitiyden muodostuessa pyhäksi asiaksi, on se siten samalla tabuilla vartioitu yksityisyyden areena, jolla määritellään naisen elämää yhteiskunnallisesti sopivaan järjestykseen. (Pohjola 2009, 86; Niinisalo 2011, 155; Häkkinen & Salasuo 2015a, 7.) Äitiyden roolia on luonnehdittu jopa yhdeksi tiukimmista olemassa olevista sosiaalisista rooleista (Ranz 2009, 210). Erityisesti äitiyden kielteisten tunteiden ilmaisulla on tarkkaan vartioidut rajat, jossa sopimattomiksi on mielletty äidin raivo, surullisuus, oman ajan kaipuu ja välinpitämättömyys. (Cacciatore & Janhunen 2008, 17–19). Kulttuuriset säännöt eivät salli äitiyden emotionaalisen tyydyttävyyden kyseenalaistamista (Mustosmäki & Sihto 2019, 158).

Kuitenkin äitiyden kielletyimpänä mahdollisena tunteena on nähty katumus äitiydestä, josta olen myös tutkimuksessani kiinnostunut. Tämän saralla kulttuurinen normi on edelleen se, ettei lasten hankkimista ja äitiyttä itsessään voi katua. (Donath 2015, 346–350; Mustosmäki & Sihto 2023, 109.) Tunteena katumus määritellään lähtökohtaisesti negatiiviseksi moraaliseksi tunteeksi, johon yhdistyy vahva henkilökohtainen valinta ja siihen liittyvä vastuu. Muun muassa suru tai raivo voi syntyä jostakin, mihin ei voi vaikuttaa, kuten vakavasti sairastuminen, mutta katumus syntyy tilanteessa, jossa yksilö tuntee voineensa toimia toisin muttei tehnyt niin. Täten katumus edellyttää vahvaa yksilön toimijuutta: todellisia valintoja on tehty, erilaisia vaihtoehtoja oli saatavilla, mutta valittu tie ei ollut oikea. (Donath 2015, 346; Sihto & Mustosmäki 2021, 111–112.)

Tarkasteltaessa äitiyden katumusta, liittyy siihen siis kokemus siitä, että on äidiksi tullessaan tehnyt väärän valinnan ja jos voisi valita uudelleen, valitsisi toisin. Katuvien äitien kokemusta määrittääkin tunne siitä, ettei halua(isi) olla äiti. Kulttuurisesti vaikeasti hyväksyttävää on, ettei katuvat naiset lopulta kokeneet äitiyttä palkitsevana. Vaikka on mahdollista katua monia muita elämänvalintoja, kuten

puolison valintaa, sterilisaatiota, aborttia, lapsen antamista adoptioon tai lapsen saamista liian nuorena, äitiyttä sinänsä ei voi katua. On ajateltu, että äidiksi tulon jälkeen naisen elämästä tulee aiempaa parempaa ja nainen kokee elämässään täyttymyksen. Näin äitiyden katuminen on pysynyt tabuna länsimaaisissa yhteiskunnissa. (Donath 2015, 346–350; Sihto & Mustosmäki 2021, 111–112; Mustosmäki & Sihto 2023, 112–114.) Koska tabut toimivat sosiaalisten ongelmien tulkintojen rakennusvälineinä, pyrin tutkimuksellani lisäämään ymmärrystä äitiyden katumuksen ja sen kulttuuristen ulottuvuuksien ympärillä (Pohjola 2009, 249).

3.4 Ristiriidan vaikutukset vanhemmuuden ihanteiden ja todellisuuden välillä

Vanhemmuuteen ja vanhempana olemiseen liittyvät ihanteet voivat vaikuttaa merkittävästi niin vanhempien toimintaan kuin hyvinvointiinkin. Erityisesti ristiriidan ihanteiden ja todellisuuden välillä on havaittu aiheuttavan vanhemmille negatiivisia emootioita, kuten syyllisyyttä ja häpeää. Myös paine noudattaa niin omia kuin muiden asettamia ihanteita sekä ulkoapäin koetut odotukset on tunnistettu merkittäväksi riskitekijäksi esimerkiksi vanhempana uupumiselle. (Halonen ym. 2021.) Puolestaan äitien on havaittu kokevan isejä enemmän niin itseltään kuin ulkoapäin tulevia vaatimuksia ja siten he ovat usein uupuneempia (Sorkkila & Aunola 2020; Roskam ym. 2022). Myös intensiivisen vanhemmuuden on todettu korreloivan monien äitien haitallisten mielenterveysvaikutusten kanssa. Esimerkiksi uskomukset äidin kasvatuksen ensisijaisuudesta ovat olleet yhteydessä alhaisempaan elämäntyytyväisyyteen. Lisäksi kokemukset vanhemmuuden haasteellisuudesta ovat olleet yhteydessä äitien masennukseen ja suurempaan stressiin. (Rizzo ym. 2013.)

Huolimatta siitä, että äitiyteen yhdistyviä ristiriitaisia ja negatiivisia tunteita on tutkittu länsimaissa jo useita vuosikymmeniä, on äitiyden kielletyimmäksi ajateltua tunnetta, katumusta alettu tutkia vasta viime vuosina (Donath 2015; Mustosmäki & Sihto, 2019; Matley 2020; Heffernan & Stone, 2021; Piotrowski 2021). Tutkimuskentän tienraivaajana onkin toiminut israelilaissosiologi Orna Donath (2015), joka on tutkinut äitiyttä katuvia israelilaisia äitejä. Sitten äitiyden katumusta on tutkittu jonkin verran myös muun muassa Britanniassa, Saksassa, Suomessa ja Puolassa. (Mustosmäki & Sihto 2019; Matley 2020; Sihto & Mustosmäki 2021; Heffernan & Stone, 2021; Piotrowski 2021.) On arvioitu, että ainakin muutama prosentti vanhemmista katu vanhemmuutta (Piotrowski 2021; Sihto & Mustosmäki 2021).

Äitiyden katumusta käsittelevistä aikaisemmista tutkimuksista nousee pitkälti esille se, että katumusta voidaan kokea varsin erilaisissa elämäntilanteissa sekä kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa asemissa (Donath 2015; Mustosmäki & Sihto, 2019; Matley 2020; Piotrowski 2021). Katuvien äitien

kokemuksia määrittää kuitenkin lähtökohtaisesti tunne siitä, ettei koskaan ”kasvanut” äitiyteen tai kokenut äidin roolia omakseen. Lisäksi kulttuuristen lupauksen vanhemmuuden tyydyttävyydestä ei usein koettu täyttyneen. Tällöin äitiyden katumus on kytköksissä äidin rooliin, eli äidit katuvat eritoten äitiyden sosiaalista roolia eivätkä lapsiaan. (Donath 2015; Mustosmäki & Sihto, 2019; Matley 2020; Piotrowski 2021.) Donath (2015) on todennut, miten katumusta tuntevat äidit kokivat menettäneensä itsensä siirtyessään äitiyteen ja ilmaisivat vihaa etenkin äitiyskokemusta kohtaan Israelin äitien normatiivisten odotusten näkökulmasta.

Äitiyden katumusta kartoittavissa tutkimuksissa korostuu samansuuntaiset kuvaukset katuvien äitien kertomuksista äidiksi tulosta ja äitinä olemisesta ulkoa päin tulevien vaatimusten ja oman itsensä välisenä ristiriitana. Usein katuvat äidit myös tunnistivat hyvään äitiyteen rinnastuvat ihanteet, velvollisuudet ja hoivaettiset pohdinnat. Katuvien äitien keskuudessa etenkin lapsen hoivan intensiivisyys koettiin vaikuttavan äitien aikaan liittyvään toimijuuteen siten, että se rajoitti äitien mahdollisuuksia omaan aikaan. Myöskään ihanteista joustamista ei koettu mahdollisena, koska sen ajateltiin riskeeraavan lapsen tulevaisuuden. (Mustosmäki & Sihto 2019; Matley 2020; Heffernan & Stone, 2021; Piotrowski 2021.) Äitiyden katumusta Saksassa tutkineet Heffernan ja Stone (2021) havaitsivatkin katuvien äitien sosiaalisen paineen täyttää heille asetetut lapsenhoitostandardit. Osa äitiyttä katuvista on myös kertonut isien ja muiden läheisten vetäytyneen tai jopa kokonaan kieltäytyneen hoivaajan roolista. Tällöin äideillä on korostunut hoivaamisen saralla yksinäisyys. (Mustosmäki & Sihto 2023, 123.) Lisäksi äitiyden katumuksen todettu olevan kytköksissä nykyajan intensiivisen äitiyden ideaaliin, jonka on kuvattu vievän jaksamisen ääri rajoille (Mustosmäki & Sihto 2019).

Puolestaan isyyden katumusta on tutkittu huomattavasti vähemmän verrattaessa äiteihin. Syynä tähän on ajateltu olevan se, että sosiaaliset odotukset lastenhoidosta ja jälkeläissuhteista ovat hyvin eriävät äitien ja isien kesken. Kuitenkin espanjalaisten isien vanhemmuuden katumusta kartoittavassa tutkimuksessa havaittiin, että isyyden katumuksen suurempaan todennäköisyyteen liittyivät sosiaaliset tekijät, joissa korostuivat oletukset miesten roolista ensisijaisena elättäjänä, isyyden negatiiviset vaikutukset työuraan, riippuvuus isovanhemmista, työ- ja yksityiselämän tasapainottamisen haasteet sekä tyytymättömyys parisuhteeseen. Toisin kuin äideillä, ei isien kohdalla intensiivisen vanhemmuuden ja katumuksen välistä suhdetta havaittu. (Meil, Romero-Balsas & Muntanyola-Saura 2023.)

4 Tutkimusasetelma

Tutkimukseni kohteena on tabuilmionä pidetty vanhemmuuden katumus, jota tutkin erityisesti äitien näkökulmasta. Olen tutkimuksessani kiinnostunut analysoimaan, ovatko koetut vanhemmuuden paineet yhteydessä vanhemmuuden katumukseen, jos vanhempi on kokenut kuluneen 12 kuukauden aikana usein paineita lapsensa huolehtimisesta. Lisäksi tavoitteenani on saada tietoa siitä, ovatko äidit ja isät ylipäänsä kokeneet yhtä usein paineita lapsensa huolehtimisesta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Onko äitien ja isien usein koetut paineet lapsensa huolehtimisesta yhteydessä tabuilmioon vanhemmuuden katumukseen?
2. Onko sukupuolella yhteyttä vanhemmuuden katumukseen suhteessa vanhempien usein koettuihin paineisiin lapsensa huolehtimisesta?
3. Onko äitien ja isien välillä eroja, kuinka usein he ovat kokeneet paineita lapsensa huolehtimisesta?

Tutkimuksen tavoitteen, aikaisempien tutkimustulosten ja teoreettisen viitekehyksen pohjalta tutkimushypoteesini olen asettanut hypoteesini seuraavasti:

1. Äitien ja isien usein koetuilla paineilla huolehtia lapsestansa on yhteys vanhemmuuden katumuksen kokemiseen.
2. Sukupuoli on yhteydessä vanhempien usein koettujen paineiden ja katumuksen väliseen yhteyteen siten, että äideillä yhteys on isiä vahvempi.
3. Äitien ja isien välillä on eroja paineiden kokemisessa huolehtia lapsestansa siten, että äidit ovat kokeneet isiä useammin paineita.

Perustan vanhemmuuden katumusta koskevat hypoteesini aikaisempiin tutkimustuloksiin, joissa erityisesti katuvat äidit ovat kuvanneet vanhemmuutta pakkotahtiseksi ja lasten hoivaa kuormittavaksi (Donath 2015; Mustosmäki & Sihto 2019; Matley 2020; Heffernan & Stone, 2021). Lisäksi pohtiessa sukupuolen mukaan vanhemmuuden katumusta ja sen suhdetta vanhempien paineisiin huolehtia lapsestansa, oletan äideillä tämän yhteyden olevan isiä vahvempi, koska esimerkiksi Mustosmäen ja Sihdon (2019) aikaisemmin teettämässä tutkimuksessa havaittiin katuvien äitien ja lapsen hoivan intensiivisyyden välillä kytkös. Puolestaan isien kohdalla ei näiden välistä suhdetta ole havaittu (Meil, Romero-Balsas & Muntanyola-Saura, 2023). Äidin roolissa näyttäisikin olevan mahdotonta asettaa itseään etusijalle, koska kulttuuriseen kuvaan äitiydestä yhdistyy erottamattomasti lasten tarpeiden ensisijaistaminen (Mustosmäki & Sihto 2023, 112). Lisäksi oletan, että äitien ja isien välillä on eroja paineiden kokemisessa huolehtia lapsestansa siten, että äidit ovat kokeneet isiä useammin paineita. Tämä oletukseni pohjaa äitiyden kulttuuriseen kuvaan, jossa äiti näyttäytyy ensisijaisena lapsen hoivaajana (em. 2023, 112). Naiset myös kokevat yleisesti miehiä suurempaa painetta täyttää heille asetetut normit ja odotukset (Helkama ym. 2020, 161).

4.1 Aineisto

Tutkimuksessani käytän aineistona Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen Vanhemmuuden Voimavarat- ja Kuormitustekijät (VoiKu) hankkeen sähköisen kyselytutkimuksen tuloksia, jotka valmistuivat 31.1.2024. Hankkeessa tarkastelun kohteena oli kulttuurin vaikutus vanhemmuuteen ja vanhempien hyvinvointiin. (Aunola & Sorkkila, 2018-käynnissä.) Vuonna 2018 alkaneessa Vanhemmuuden Voimavara- ja Kuormitustekijät tutkimus lukeutuu osaksi kansainvälistä International Investigation of Parental Burnout IIPB (2018) konsortiohanketta, jossa kerätään tietoa vanhempana olemisen tyytyväisyyttä ja uupumisen riskiä lisäävistä eri tekijöistä. Tutkimusaineiston keruu tapahtuu eri vuosina kyselylomakkeilla ja kohdennetulle joukolle suunnatuilla vanhempien haastatteluilla, jotka pohjaavat tietoon vanhemmuuden uupumuksen olevan työuupumuksesta, masennuksesta ja stressistä oma erillinen ilmiönsä. (IIPB 2018; Em. 2018-käynnissä.)

Aineiston keruu-aika oli 21.11.2023-31.1.2024, jolloin se kerättiin sähköisesti poikkileikkausasetelmalla. Tutkimukseen sai osallistua ympäri Suomen kuka tahansa vanhempi, jolla asuu kotitaloudessaan koko- tai osa-aikaisesti vähintään yksi 0–18-vuotias lapsi. Tutkimuksen perusjoukon muodostavat Suomessa asuvat vanhemmat. Kyselyä markkinoitiin muun muassa erilaisten sosiaalisen median kanavien kautta ja siihen vastattiin anonyymisti. Näin ollen tutkimusaineistoni lukeutuu sattumanvaraiseksi otokseksi. Kyselyyn vastasi yhteensä 763 vanhempaa, joista valtaosa vastanneista oli äitejä (90 %) ja siten vastanneiden isien osuus jäi varsin pieneksi (10 %). Ks. Kuvio 3. Kyselyn täytti kokonaan suurin osa (86 %) tutkimukseen osallistuneista. Vastaajien kotitaloudessa asuvien lasten määrä vaihteli nolasta yhdeksään, keskimääräisen lasten lukumäärän ollessa kaksi. Vastaajista suurin osa (79 %) lukeutui perinteiseen ydinperheeseen, eli kahden vanhemman ja heidän yhteisten lasten perheeseen. Kaikkien kyselyyn vastanneiden henkilöiden iän keskiarvo oli noin 38-vuotta, josta nuorin vastanneista oli 20-vuotias ja vanhin 68-vuotias. Lisäksi vastanneista valtaosa (79 %) oli käynyt koulua tai opiskellut jossakin oppilaitoksessa yli 15-vuotta 6-ikävuodesta lähtien. (Aunola & Sorkkila 2018-käynnissä.) Tämä vastaa koulutusasteeltaan tilastokeskuksen määritelmän mukaan vähintään ylempää korkeakouluasteen suorittamista (Tilastokeskus 2024).

Vastaajat edustivat varsin hyvin suomalaisia vanhempia kotitaloudessa asuvien lasten lukumäärän, perhetyypin ja vanhempien iän keskiarvon osalta (Suomen virallinen tilasto 2020a; Suomen virallinen tilasto 2022; Suomen virallinen tilasto 2023). Puolestaan korkeakoulutettujen osuus aineistossa näyttää hieman suurempana verrattaessa koko väestön keskimääräiseen koulutusrakenteeseen, jossa vuonna 2020 perusasteen jälkeistä koulutusta suoritettiin keskimäärin 4,6-vuotta (Suomen virallinen tilasto 2020b). Tämä vastaa koulutusasteeltaan erikoisammattikoulutusastetta tai alinta korkea-astetta

(Tilastokeskus 2024). Katsottaessa koulutusasteiden jakautumista myös Suomessa syntyneiden vanhempien koulutusasteissa vuodelta 2022 (luvut henkilöittäin), näyttäytyvät näissä toisen asteen suorittaneiden vanhempien määrä suurimpana yksittäisenä ryhmänä (338489), jonka jälkeen tulee alempi korkea-aste (200001) ja sitten ylempikorkeakouluaste (172665) (Suomen virallinen tilasto 2022).

4.2 Tutkimusetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö

Noudatan läpi tutkimuksen hyvää tieteellistä tapaa ja tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia tutkimuseettisiä ohjeita. Siten olen tutkimuksessani sitoutunut noudattamaan yleistä huolellisuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta niin tutkimustyössäni, tulosten hallinnassa kuin esittämisessäkin sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Lisäksi kunnioitan muiden tutkijoiden saavutuksia ja työtä viittaamalla näihin asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Aineiston keruusta ja sen turvallisuudesta on vastannut Jyväskylän yliopiston psykologinen laitos. Tutkimuskyselyyn vastattiin täysin nimettömästi ilman suoria tunnistetietoja. Lisäksi tutkittavia on informoitu tutkimukseen osallistumisesta tiedotteella ja tutkimukseen osallistuneilta on pyydetty tutkimuslupa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuminen on myös täysin vapaaehtoista, jolloin tutkimukseen osallistumisesta voi kieltäytyä tai peruuttaa jo antaman suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana ilman kielteisiä seurauksia. (Aunola & Sorkkila 2018-käynnissä.)

Minun vastuullani on huolehtia aineiston aineistohallintaan liittyvistä eettisistä kysymyksistä, kuten sen tietoturvalisesta hallinnasta, siihen oikeanlaisesta viittaamisesta sekä käyttöoikeuden päättyessä huolehtia aineiston asianmukaisesta hävittämisestä tietosuojasta huolehtien (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 19). Käyttöoikeuksistani ja vastuistani sekä niiden tarkemmista ehdoista on sovittu erillisellä dokumentilla Vanhemmuuden Voimavarat ja Kuormitustekijät tutkimushankkeen Suomen vastuututkijan Kaisa Aunola kanssa. Noudatan myös näitä ehtoja tässä tutkimuksessani läpi tutkimuksen.

4.3. Operationalisointi ja tutkimusmenetelmät

Aineiston ollessa kvantitatiivinen eli määrällinen, lukeutuu myös itse tutkimus määrälliseksi tutkimukseksi, joka voidaan määritellä selittävästä tilastollisista tai numeerisista tuloksista hyödyntävänä tutkimuksena. Lähtökohtaisesti määrällisen tutkimuksen tavoitteena on vertailla, yhdistellä ja yleistää ai-

neistosta saatuja numerotietoja, jonka avulla pyritään selittämään, kuvaamaan, vertailemaan tai ennustamaan ihmisiin liittyviä asioita tai luonnon ilmiöitä. Määrällinen tutkimus siis tavoittelee tulosten yleistä kuvailua numeraalisesti kartoittaen aineistosta yleisiä lainalaisuuksia. Sen kautta voidaan antaa yleinen kuva mitattavien ominaisuuksien välisistä eroista ja suhteista sekä esittää havainnot arkipäivän ylittävinä teorioina. (Vilka, 2010, 13, 25–26.)

Määrällisen tutkimuksen merkitys ilmenee siinä, että tutkimuksessa siirrytään teorian kautta käytäntöön ja teoreettisia käsitteitä hyödyntäen tutkija pyrkii löytämään säännönmukaisuuksia eri ilmiöiden, piirteiden, tilanteiden, tapahtumien sekä asioiden välillä. Tämän vuoksi teoreettisilla käsitteillä on olennainen rooli määrällisessä tutkimuksessa. Operationalisoinnilla tarkoitetaan teoreettisten määritelmien ja käsitteiden purkamista teoreettiselta tasolta empiiriselle tasolle, joka on edellytys oikeaan osuvaan analyysiin ja tulkintaan. (Vilka 2007, 25–26, 37, 176.) Seuraavissa alaluvuissa esitelen tutkimukseni keskeisimmät muuttujat ja käyttämäni tutkimusmenetelmät.

4.3.1 Muuttujat

Tutkimukseni pääteemana on vanhemmuuden katumuksen tutkiminen. Näin ollen yhtenä keskeisimpänä selitettävänä katumusta mittaavana päämuuttujana on toiminut aineiston kysymys: *"Jos voisit matkustaa ajassa taaksepäin ja päättää asiasta uudelleen, päättäisitkö ryhtyä vanhemmaksi uudestaan?"*. Tähän kysymykseen on voinut vastata vastausvaihtoehdoin: 1 = En, valitsisin elämän ilman lapsia, 2 = Kyllä, valitsisin lasten hankkimisen. Ks. Taulukko 1. Kaikki tutkimukseen osaa ottaneet vastasivat kysymykseen, jolloin yhtään arvoa ei tarvinnut asettaa puuttuvaksi. Määrittelin kyseisen muuttujan kvalitatiiviseksi dikotomiseksi luokitteluasteikolliseksi muuttujaksi.

Taulukko 1. Alkuperäinen selitettävä katumus päämuuttuja % (n)

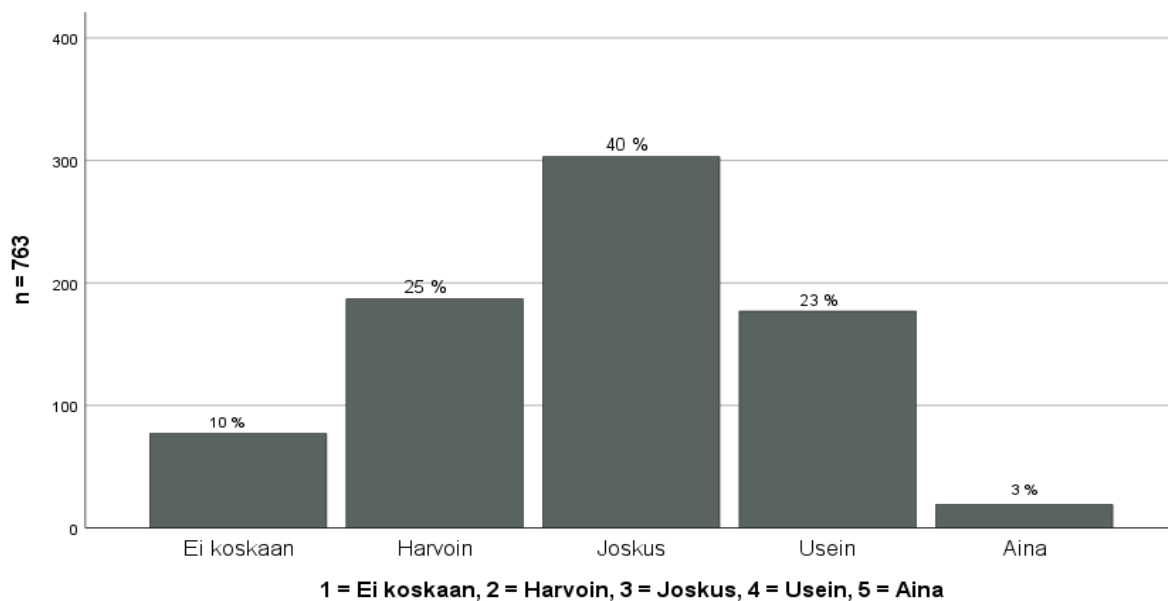
"Jos voisit matkustaa ajassa taaksepäin ja päättää asiasta uudelleen, päättäisitkö ryhtyä vanhemmaksi uudestaan?"		
	n	%
En, valitsisin elämän ilman lapsia	27	4
Kyllä, valitsisin lasten hankkimisen	736	97
Yhteensä	763	100

Analyysia varten käänsin edellä esitellyn selitettävän päämuuttujan vastausvaihtoehdot ja annoin niille uudet nimet seuraavasti: 0 = Ei kadu, 1 = Katuu. Ks. Taulukko 2. Siten käytän tutkimuksessani jatkossa tämän muuttujan kohdalla vain katumus määritelmää. Alkuperäisen tapaan kyseinen muuttuja on määriteltävissä kvalitatiiviseksi dikotomiseksi luokitteluasteikolliseksi muuttujaksi.

Taulukko 2. Uudelleennimetty ja käännetty selitettävä katumuspäämuuttuja % (n)

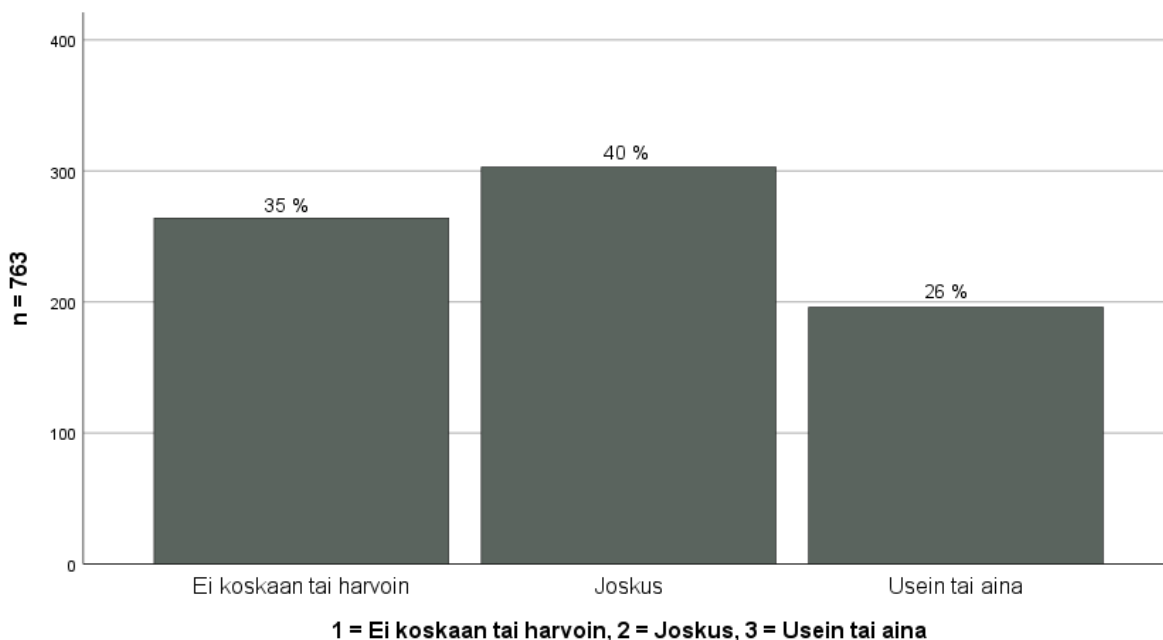
"Jos voisit matkustaa ajassa taaksepäin ja päättää asiasta uudelleen, päättäisitkö ryhtyä vanhemmaksi uudestaan?"		
	n	%
Ei kadu	736	97
Katuu	27	4
Yhteensä	763	100

Tutkimuksessani halusin tutkia vanhemmuuden katumuksen yhteyttä vanhempien koettuihin paineisiin lapsensa huolehtimisesta sekä kartoittaa sukupuolten kesken ylipäänsä vanhempien koettuja paineita huolehtia lapsestansa. Valitsin näiden tutkimista varten seuraavan vanhemmuuden paineita mittaavan muuttujan yhdeksi selittäväksi ja selitettäväksi muuttujaksi: ”*Kuinka usein olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?*”, vastausvaihtoehdoin: 1 = Ei koskaan, 2 = Harvoin, 3 = Joskus, 4 = Usein, 5 = Aina (Kuvio 1).

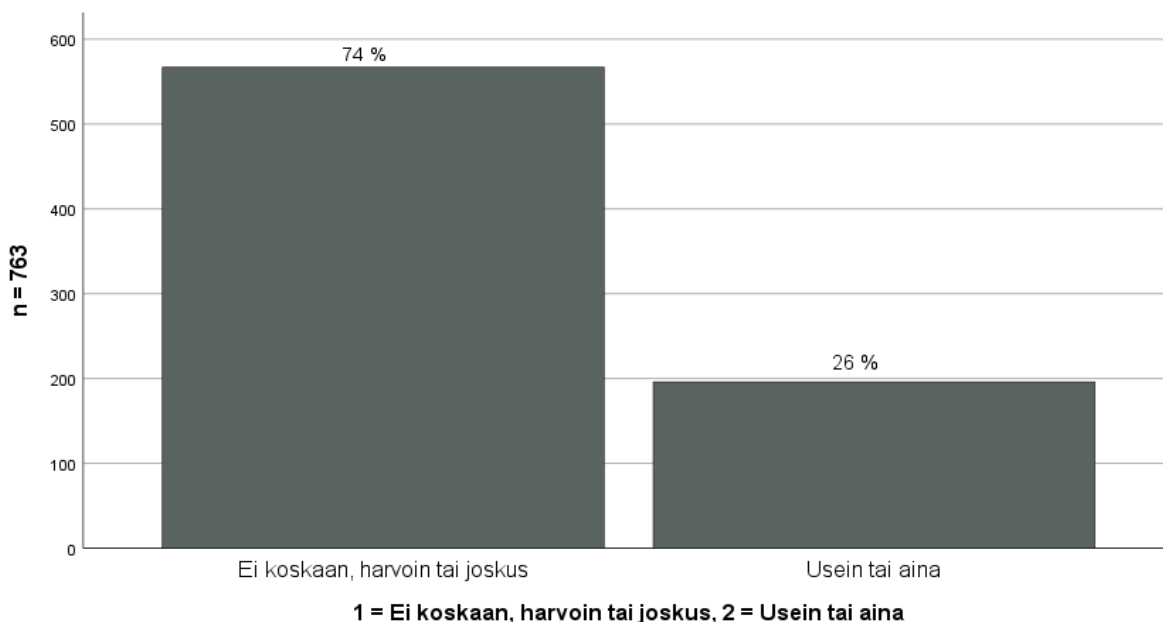
Kuvio 1. Muuttujan ”*Kuinka usein olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?*” alkuperäinen jakauma (N=763)

Muodostin tästä edellä esitellystä muuttujasta ”*Kuinka usein olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?*” analyysia varten kaksi uudelleenluokiteltua muuttujaa, joista toinen oli selittävä kolmiluokkainen muuttuja vastausvaihtoehdoilla: 1 = Ei koskaan tai harvoin, 2 = Joskus, 3 = Usein tai aina (Kuvio 2). Määrittelin tämän kolmiluokkaisen muuttujan tutkimuksessani kvalitatiiviseksi järjestysasteikolliseksi muuttujaksi.

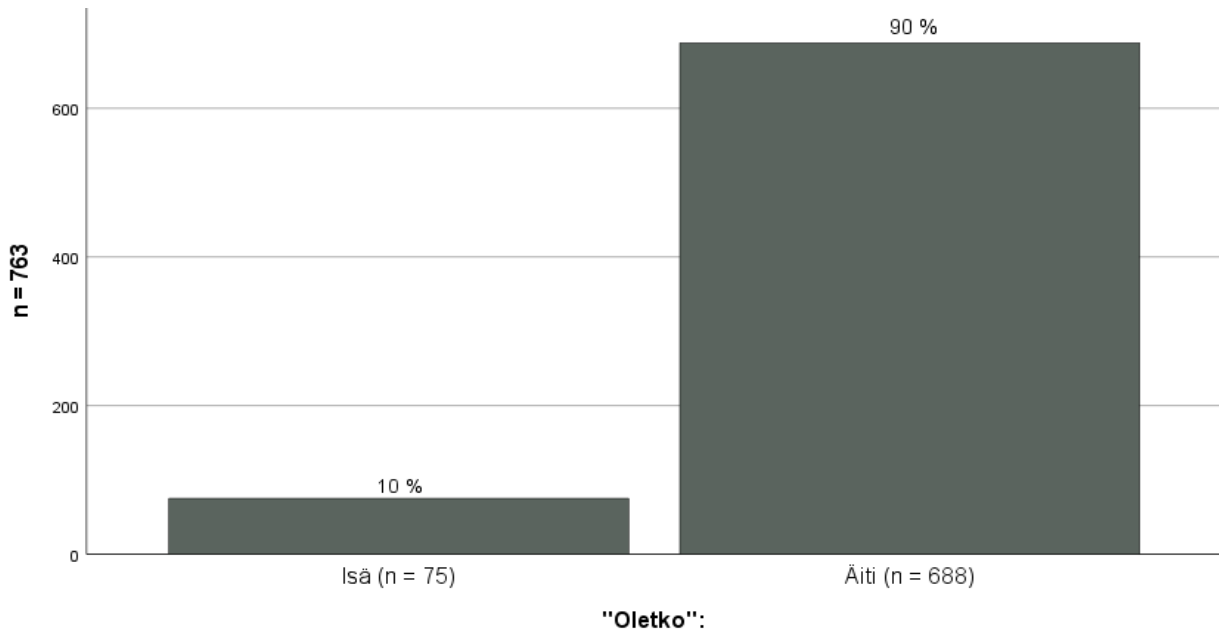
Kuvio 2. Uudelleenluokitellun selittävän muuttujan ”Kuinka usein olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?” jakauma (N=763)

Lisäksi sukupuolten vertailua varten analysoidessani vanhempien koettuja paineita lapsensa huolehtimisesta, toimi edellä mainittu paineita mittaava muuttuja analyysissäni myös selitettävänä muuttujana. Uudelleenluokittelin tätä varten kyseisen muuttujan kaksiluokkaiseksi vastausvaihtoehdoin: 1 = Ei koskaan, harvoin tai joskus, 2 = Usein tai aina. Ks. Kuvio 3. Määrittelin tämän muuttujan kvalitatiiviseksi luokitteluasteikolliseksi dikotomisiksi muuttujaksi.

Kuvio 3. Uudelleenluokitellun selittävän muuttujan ”Kuinka usein olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?” jakauma (N=763)

Lisäksi, koska tutkimuksessani analysoin sekä koettua vanhemmuuden katumusta, että koettuja paineita sukupuolen mukaan, asetin myös sukupuolen yhdeksi tutkimuksen selittäväksi taustamuuttujaksi. Tämä määrittyy analyysissäni kvalitatiivisena dikotomisena luokitteluasteikollisena muuttujana. Sukupuolta on kartoitettu aineistossa kahdessa ryhmässä kysymyksellä ”*Oletko:*” vastausvaihtoehtoin: 1 = Isä, 2 = Äiti (Kuvio 4).

Kuvio 4. Selittävän taustamuuttujan jakauma vastaajien sukupuoli (N=763)

4.3.2 Analyysimenetelmät

Aineiston analyysissä käytin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää, jolloin siirsin aineiston analysointia varten IBM SPSS Statistics -tilasto-ohjelmaan. Koska tilastollisten menetelmien käyttämiseen ja analyysien tulkintaan kytkeytyy useanlaisia kriteereitä ja perussääntöjä, on tutkimuksessani käytetyt menetelmät valittu näitä ehtoja silmällä pitäen (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 12).

Yleisesti aineistoon liittyvän tulkinnan ja päätöksenteon riskitason arvioimiseen käytetään tilastollista merkitsevyystasotarkastelua, p-arvotulkintaa. Yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa tilastollinen merkitsevyystulkinta kytkeytyykin siihen, millä riskitasolla otoksessa havaittuja tuloksia voidaan yleistää koskemaan perusjoukkoa. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 40–42.) Toisin sanoen tilastollisissa testeissä havaittu merkitsevyystaso (p-arvo) ilmoittaa, kuinka suuri vaikutus sattumalla voi olla saatuihin tutkimustuloksiin eli, mikä on todennäköisyys sille, että saatu tulos on totta ja voidaan siten yleistää perusjoukkoon (Valli 2018, 223). P-arvo on siis todennäköisyysarvio, joka pohjautuu aineistosta laskettuun testisuureeseen ja aina kyseisen testin taustalla olevaan todennäköisyysjakaumaan. Yleiset raportoinnissa käytetyt riskitasojen rajat, joiden kautta todennetaan saatujen tu-

lostien tilastollista merkitsevyyttä ovat: $p < 0,05$ = tilastollisesti melkein merkitsevä, $p < 0,01$ = tilastollisesti merkitsevä ja $p < 0,001$ = tilastollisesti erittäin merkitsevä. (Em. 223; Broberg 2020, 40–42.)

4.3.3 Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti

Yksi tutkimuksessani käyttämä analyysimenetelmä on ristiintaulukointi, joka on käytetyimpiä ja yksinkertaisimpia määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Sen avulla pystytään tutkimaan kategoristen muuttujien jakautumista ja niiden välisiä riippuvuuksia, eli sitä onko asioiden välillä yhteyttä. Tutkimuksessani olen kiinnostunut analysoimaan vanhempien lapsen huolehtimisesta usein koettujen paineiden yhteyttä vanhemmuuden katumukseen. Lisäksi tutkin, onko sukupuolten välillä ylipäänsä eroja vanhempien koetuissa paineissa lapsensa huolehtimisesta. Näiden riippuvuuksien selvittämiseksi käytin ristiintaulukoinnin χ^2 -riippumattomuustestiä eli khiin neliö -testiä. Tässä testisuure noudattaa χ^2 -jakaumaa ja mitä suurempi havaittujen ja teoreettisten solufrekvenssien erotus on, sitä suuremmaksi tulee testisuureen χ^2 arvo ja sitä pienemmäksi siihen liittyvä p-arvo. Testin tulosteisiin voidaan liittää myös niin sanotut vapausasteet (df; rivien lukumäärä – 1), joka liittyy taulukon solujen määrään ja tämä vaikuttaa myös osaltansa testin tuloksena saatavaan p-arvoon. Tällöin testisuureen ja vapauseen perusteella lasketaan merkitsevyytaso (p-arvo), joka kertoo, kuinka suuri riski on, että riippuvuus johtuisi sattumasta. (Heikkilä 2017, 200; Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 41, 166–169.)

Tulee huomata, että khiin neliö -testin käytön edellytyksenä on sen lisäksi, että se on satunnaisotos, etteivät taulukon solujen odotusarvot saisi olla liian pieniä. Tällöin enintään 20 % teoreettisista solufrekvensseistä voi olla alle viisi ja jokaisen teoreettisen solufrekvenssin tulee olla suurempi kuin yksi. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 167.) Menetelmää käytettäessä on myös tärkeä muistaa, ettei suoraa syy-seuraussuhdetta tule vielä vetää yksioikoisesti tämän pohjalta (Vilka 2007, 120). Tutkimuksessani raportoin kyseisen testin tulokset APA-tyylin mukaisesti muodossa $\chi^2 =$; vapausasteet =; $p =$ (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 182).

4.3.4 Ristiintaulukoinnin elaboraatio ja Fisherin tarkka testi

Lisäksi suoritin ensimmäisen ristiintaulukoinnin analyysin tuloksia tarkentamaan ristiintaulukoinnin elaboraation tarkoitukseni tutkia, miten löytynyt yhteys vanhempien usein koetuissa paineissa lapsensa huolehtimisesta ja vanhemmuuden katumuksen välillä muuttuu, jos sitä tarkastellaan sukupuolen mukaan. Elaboratio käsitteellä tarkoitetaan prosessia, jossa jo havaittua kausaalisuhdetta pyritään täsmentämään ottamalla analyysiin mukaan asiaan vaikuttavia lisätekijöitä. Toisin sanoen, kun

tyypillisen ristiintaulukkoanalyysin tarkastelussa on ainoastaan kaksi muuttujaa, joiden välistä yhteyttä selvitetään, voidaan tätä analyysia lähteä laajentamaan niin, että siinä huomioidaan vielä kolmaskin tekijä (muuttuja), joka oli tässä tapauksessa dikotominen sukupuolimuuttuja. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 161, 191.)

Kuten kuvio 3. osoittaa, oli tutkimukseen vastanneiden sukupuoliosuus varsin vinoutunut, naisten ollessa valtaosana vastanneista. Tämä tuotti haasteita analyysin teossa esimerkiksi tulkittaessa ristiintaulukoinnin khiin neliö -testin tuloksia, sillä testin käyttämiseksi sisältyy useita edellä mainittuja noudatettavia kriteereitä. Nämä kriteerit eivät täytyneet käytettäessä sukupuolitaustamuuttujaa ristiintaulukoinnin elaboraatioissa, jolloin päädyin käyttämään analyysin tulokinnassa Fisherin tarkan testin (Fisher's exact test) 2-suuntaista tarkkaa p-arvoa. Kyseinen testi soveltuu tämänkaltaisiin tilanteisiin, joissa khiin neliö -testin käyttöön liittyvät oletukset eivät ole voimassa. Tässä merkitsevyysarvo saadaan asymptoottisten todennäköisyysjakaumien käytön sijaan tutkimalla kaikki mahdolliset ristiintaulukon vastaavat solukombinaatiot. Fisherin tarkan testin tuloksena saatava p-arvo tulkitaan muiden testien tapaan ja tulos raportoidaan siten, että siitä ilmoitetaan p-arvo, jonka jälkeen tulee teksti *Fisherin tarkka testi*. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 167–168.) Tämän menetelmän kohdalla olen käyttänyt edellä mainittua raportointimallia myös tutkimuksessani.

5 Analyysi ja tulokset

Tässä luvussa kuvaan tutkimuksessani saadut tulokset edellä esitettyjen analyysimenetelmien pohjalta. Tulosten raportoinnissa olen pyöristänyt saadut prosentit tasaprosenteiksi tulkittavuuden selkiyttämiseksi ja tilastollisen merkitsevyyden rajana pidin p-arvoa $<0,05$ vakiintuneen tulkinnan mukaisesti (Valli 2018, 223; Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 12, 40–41).

5.1 Vanhempien paineiden yhteys vanhemmuuden katumukseen

Seuraavalla analyysillä olen operationalisoinut ensimmäistä tutkimuskysymystäni ”onko äitien ja isien usein koetut paineet lapsensa huolehtimisesta yhteydessä tabuilmioon vanhemmuuden katumukseen” ristiintaulukoinnin khiin neliö -testin avulla. Ristiintaulukoinnin tuloksia katsottaessa, näyttäisi siltä, että vanhempien usein tai aina koetut paineet huolehtia lapsestansa ovat yhteydessä vanhemmuuden katumuksen kokemiseen ($X^2 = 13,1$; vapausasteita=2; $p<0,001$). Ks. Taulukko 3. Jokaisessa solussa oli vähintään viisi vastaajaa, jolloin testin oletukset ovat voimassa. Siten erot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä.

Taulukko 3. Vanhemmuuden katumus paineiden mukaan % (n)

			"Kuinka usein olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?"			Yhteensä
			Ei koskaan tai harvoin	Joskus	Usein tai aina	
"Jos voisit matkustaa ajassa taaksepäin ja päättää asiasta uudelleen, päättäisitkö ryhtyä vanhemmaksi uudestaan?" (Katuuko vanhemmuutta?)	Ei kadu	%	98 % (n=258)	98 % (n=297)	92 % (n=181)	97 % (n=736)
	Katuu	%	2 % (n=6)	2 % (n=6)	8 % (n=15)	4 % (n=27)
Yhteensä (n)		%	100 % (n=264)	100 % (n=303)	100 % (n=196)	100 % (n=763)

Täten analyysin tuloksen mukaan vanhempien usein koetuilla paineilla lapsensa huolehtimisesta on yhteys vanhemmuuden katumuksen kokemiseen. Tulos on myös yhtenäinen asetetun ensimmäisen tutkimushypoteesini kanssa: Äitien ja isien usein koetuilla paineilla huolehtia lapsestansa on yhteys vanhemmuuden katumuksen kokemiseen. Koska aikaisempien tutkimusten valossa äitien ja isien vanhemmuuden katumuksen syinä näyttäytyvät eriävät sosiaaliset tekijät, oli aihetta mielekästä tutkia vielä sukupuolten kesken.

5.2 Vanhemmuuden katumus suhteessa vanhempien paineisiin sukupuolen mukaan

Seuraavaksi analyysissäni olen operatinalisoinut toista tutkimuskysymystäni ”onko sukupuolella yhteyttä vanhemmuuden katumukseen suhteessa vanhempien usein koettuihin paineisiin lapsensa huolehtimisesta” ristiintaulukoinnin elaboraatiolla. Tarkoitukseni oli tutkia, miten edellä löydyntynyt yhteys vanhemmuuden katumuksen ja usein koettujen vanhempien lapsensa huolehtimisesta välillä muuttuu, jos sitä analysoidaan sukupuolen mukaan. Tuloksia katsottaessa p-arvon $<0,001$ (*Fisherin tarkkatesti*) ollessa erittäin merkitsevä vain äitien ryhmässä, on riippuvuus tällöin olemassa vain tässä kyseisessä ryhmässä. Ks. Liite. Tällöin sukupuolimuuttujan huomioiminen tarkensi ymmärrystä aiemmin havaitsemassani riippuvuudessa vanhempien usein koettujen paineiden lapsestansa huolehtimisen ja vanhemmuuden katumuksen välillä.

Tämän analyysin pohjalta vanhemmuuden katumus eroaa sukupuolen mukaan siten, että äideillä tämä yhteys on olemassa. Tulos oli myös yhtenäinen asetetun toisen tutkimushypoteesin kanssa: Sukupuoli on yhteydessä vanhempien usein koettujen paineiden ja katumuksen väliseen yhteyteen siten, että äideillä yhteys on isiä vahvempi. Tämä vastaa myös aikaisempia tutkimustuloksia vanhemmuuden katumuksesta, joissa on havaittu katuvien äitien olevan hyvin sitoutuneita hyvään äitiyteen rinnastuvaan äidin ensisijaiseksi hoivaajaksi asettavaan intensiivisen äitiyden ideaaliin (Donath 2015; Mustosmäki & Sihto 2019). Isillä taas vanhemmuuden katumuksen syiksi ei ole niinkään noussut lasten hoivaan liittyvät kysymykset vaan esimerkiksi miesten rooli perheen elättäjänä, vanhemmuuden negatiiviset vaikutukset työuraan sekä työ- ja yksityiselämän tasapainottamisen haasteet (Meil, Romero-Balsas & Muntanyola-Saura 2023).

5.3 Vanhemmuuden paineet sukupuolen mukaan

Viimeisenä analyysissäni olen operatinalisoinut kolmatta tutkimuskysymystäni ” Onko äitien ja isien välillä eroa, kuinka usein he ovat kokeneet paineita lapsensa huolehtimisesta” ristiintaulukoinnin khiin neliö- testin avulla. Tarkoituksena tutkia eroavatko vanhempien koetut paineet huolehtia lapsestansa sukupuolten välillä. Analysoin uudelleenluokitellun kolmiluokkaisen muuttujan ”*Kuinka usein olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?*” ja sukupuolimuuttujan jakautumista sekä näiden välisiä riippuvuuksia. Tästä saadun ristiintaulukoinnin tuloksia katsottaessa, näyttäisi siltä, että vanhempien kokemukset paineissa huolehtia lapsistaan kuluneen 12 kuukauden aikana eroavat isien ja äitien välillä siten, että äidit ovat kokeneet isiä useammin paineita ($X^2 = 15,96$, vapausasteita=2, $p<0,001$). Ks. Taulukko 4. Jokaisessa solussa oli

vähintään viisi vastaajaa, jolloin testin oletukset ovat voimassa. Siten ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Taulukko 4. Vanhemmuuden paineet sukupuolen mukaan % (n)

			Sukupuoli		Yhteensä
			Isä	Äiti	
”Kuinka usein olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?”	Ei koskaan tai harvoin	%	52 % (n=39)	33 % (n=225)	35 % (n=264)
	Joskus	%	39 % (n=29)	40 % (n=274)	40 % (n=303)
	Usein tai aina	%	9 % (n=7)	28 % (n=189)	25 % (n=196)
Yhteensä (n) ($X^2 = 15,96$; vapausasteita=2; $p < 0,001$)		%	10 % (n=75)	90 % (n=688)	100 % (n=763)

Analyysin tuloksen perusteella voin siis todeta isien ja äitien välillä olevan eroja kuluneen 12 kuukauden aikana paineiden kokemuksissa liittyen lapsestansa huolehtimiseen. Äidit näyttäisivätkin kokevan isiä useammin paineita huolehtia lapsestansa. Katsottaessa tarkemmin tulosten jakautumista sukupuolten kesken, olivat äidit ja isät kokeneet lähes yhtä usein ”joskus” paineita tavoistansa huolehtia lapsestansa. Puolestaan äidit näyttäisivät kokevan isejä enemmän usein tai aina paineita huolehtia lapsestansa ja vastaavasti ei koskaan tai harvoin paineita kokeneiden isien osuus oli yli puolet vastanneista, joka erosi suhteessa äitien vastauksiin. Tulos oli myös yhtenäinen asetetun kolmannen tutkimushypoteesini kanssa: Äitien ja isien välillä on eroja paineiden kokemisessa huolehtia lapses- taan siten, että äidit ovat kokeneet paineita isejä useammin. Naiset kokevatkin keskimäärin suurem- paa painetta noudattaen vallitsevia normeja ja äiti on perinteisesti nähty lasta hoivaavana vanhempana. Lisäksi tämän päivän äitiydessä korostuu entisestään äidinhoivan ensisijaisuus. (Kuronen & Hokka- nen 2008, 34; Helkama ym. 2020, 16; Rokkonen 2020, 32.) Analyysini tuloksetkin antavat näistä seikoista samansuuntaisia viitteitä.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Tässä luvussa kokoan tutkimukseni yhteen ja pohdin tuloksista seuranneita johtopäätöksiäni. Lisäksi esitän tutkimukseni rajoitteita ja vahvuuksia sekä jatkotutkimusaiheita. Tutkimuskohteenani oli vielä vähän tutkittu tabuilmio, vanhemmuuden katumus, jossa näkökulmani painottui erityisesti äiteihin. Tavoitteenani oli tutkia, onko kuluneen 12 kuukauden aikana suomalaisten vanhempien usein koetut paineet lapsensa huolehtimisesta yhteydessä vanhemmuuden katumuksen kokemiseen. Lisäksi tutkin, onko äitien ja isien välillä havaittavissa ylipäänsä eroja koetuissa paineissa lapsensa huolehtimisesta.

6.1 Syvään juurtuneet vanhemmuuden roolit ja sukupuolittunut lasten hoivavastuu

Tutkimukseni keskeisenä tuloksena havaitsin, että kuluneen 12 kuukauden aikana äitien usein koetuilla paineilla lapsensa huolehtimisesta oli tilastollisesti merkitsevä yhteys vanhemmuuden katumuksen kokemiseen. Puolestaan isien kohdalla vastaavaa yhteyttä ei löytynyt. Lisäksi tutkiessani onko äitien ja isien välillä eroa, kuinka usein he ovat kokeneet paineita lapsensa huolehtimisesta, havaitsin äitien ja isien kesken eroja heidän kokemuksissansa. Äidit näyttivätkin kokeneen isiä useammin paineita lapsensa huolehtimisesta. Tutkimukseni otoksen pohjalta heijastavat nämä tulokset erityisesti suomalaisten korkeasti kouluttautuneiden ydinperheiden äitien näkemyksiä.

Tutkimukseni tulokset ovat samassa linjassa niin teoreettisen viitekehäkseni kuin aikaisempien vastaavien tutkimusten kanssa. Havaintoni vastaavat aiempia tutkimustuloksia siitä, että äitiytään katumus äidit ovat jakaneet tuntemuksiaan erityisesti lasten hoivan kuormittavuudesta ja siitä aiheutuvasta uupumuksesta (Donath 2015; Mustosmäki & Sihto 2019). Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu äitiyden katumuksella olevan kytkös intensiivisen äitiyden ideaaliin, jossa ilmentyvät entisestään äitien hoivaamisen käytännöt (Mustosmäki & Sihto 2019; Matley 2020). Tämänkaltaista tiivistä ja läheistä tunneyhteyttä korostava äitiyden ihanne nähdäänkin kulttuurissamme virstan pylväänä äitien vanhemmuuden onnistumiselle (Rokkonen 2020, 33). Tämä myös selittää havaitsemani tutkimustuloksen siitä, että äidit olivat ylipäänsä kokeneet isiä useammin paineita lapsensa huolehtimisesta.

Myös se, että tutkimuksessani isien usein koetut paineet lapsensa huolehtimisesta eivät olleet yhteydessä vanhemmuuden katumukseen, on yhdenmukainen tutkimustulos isyyden katumusta kartoittaneen Meil, Romero-Balsas ja Muntanyola-Sauran (2023) tutkimushavainnon kanssa. Tässä espanjalaisessa tutkimuksessa ei löydetty isien kohdalla kytköstä intensiivisen vanhemmuuden ja isyyden katumuksen välillä. Puolestaan isyyden katumuksen havaittiin olevan yhteydessä isien perinteisestä elättäjän roolista syntyviin paineisiin ja työuraan liittyviin kysymyksiin. (Em.)

Tutkimukseni tulokset myös vahvistavat oletusta, että vaikka mies- ja naistapaisuudet vanhemmuuden saralla ovat muutostilassa, eroavat silti vanhemmuuden roolijaot ja sosiaaliset odotukset esimerkiksi lastenhoivasta edelleen äitien ja isien kesken. Siinä missä perinteisesti isän tehtäväksi on langennut perheen auktoriteetin ja elättäjän rooli, on äiti taas mielletty hoivaavaksi ja lasten huolenpidosta vastaavaksi vanhemmaksi (Kuronen & Hokkanen 2008, 28–30). Isien perinteisesti etäisemmän vanhemmuusroolin kautta ei isän ja lapsen välinen vuorovaikutus usein näyttäyty vielä tänäkään päivänä vastaavanlaisena kuin äidin ja lapsen, josta äitien sosiaalinen rooli on myös ollut kautta aikojen riippuvainen (Nousiainen 2001, 59–61; Jämsä 2010, 30). Näin ollen yksilöt voivat kokea paineita toimia heille kohdistettujen rooliodotusten ja normien mukaisesti, jota myös sosiaalisen paineen käsite ilmentää (Helkama ym. 2020, 208–218, 331; Laine 2005, 187–192). Lisäksi, kun vanhemmuuden ihanteet jakautuvat yhä kahtiajakoisiin äitiyden ja isyyden malleihin, herättää se kysymyksen: entä jos vanhemmuuden ihanteet eivät tarjoa yksilön omaan kokemukseen sopivaa tarttumapintaa?

Lasten hoivavastuu, hoivan moraalinen koodi ja kulttuuriset odotukset hoivasta näyttäytyvät sukupuolittuneina, joissa vastuut kasautuvat äideille. Siten äidit pyrkivät toimimaan hoivan etiikan raamien mukaisesti ja lapsen hyvinvointi näyttäytyy merkittävässä osassa äitien toimijuutta (Sevón & Notko 2008, 15–16). Äiteihin suunnattu vastuu lapsiin liittyvästä hoivatyöstä voikin olla niin suuri, että mahdollisuudet äidin itsehoivaan hupenevat. Tällöin seurauksena voi olla esimerkiksi väsymys. Äidin roolissa on siis usein mahdotonta sijoittaa itseään etusijalle moraalisen arvioinnin vuoksi. (Mustosmäki & Sihto 2023, 112–117, 120.) Puolestaan, koska isyyteen ei yhdisty samanlaisia kulttuurisia oletuksia hoivasta, eivät isät joudu yhtä herkästi moraalisen paheksunnan kohteeksi kuin äidit (Sevón & Notko 2008, 15–16). Tämän kaksinaisuuden tiedostaminen on olennaista, jotta olisi mahdollista päästä lähemmäksi lastenhoivan sukupuolittumista.

Äitiyden katumusta aiemmin tutkineiden Mustosmäen ja Sihdon (2019) mukaan äidit tavoittelevat paineiden sanelemina ihanneäitiyttä, koska he haluaisivat olla hyviä äitejä ja mahdollistaa lapselleen hyvän lapsuuden. Äidit siis ovat hyvin sitoutuneita hyvään äitiyteen rinnastettaviin ihanteisiin (em.). Tähän liittyen Mustosmäki ja Sihto (2023, 114) ovat olennaisesti pohtineet, että siinä missä Pohjoismaissa perhepolitiikka kannustaa äitejä työssäkäyntiin ja nykyperhe-elämään kasataan odotuksia tasa-arvoisemmasta työnjaosta, synnyttää samaan aikaan intensiivisen nykyäitiyden ihanne äideille ristiriitaisia paineita. Intensiivisen äitiyden ihanne näyttäisikin kaventavan äitien toimintamahdollisuuksia (em. 114). Toisaalta voinee päätellä, että yhtä lailla ristiriita isän ja elättäjän roolin välillä aiheuttaa isien kohdalla paineita uuden ja vanhan isyyden välillä. Tällöin, vaikka isät haluaisivatkin olla tasaveroisesti mukana lastenhoidossa, voivat he kokea joutuvansa ottamaan suuremman vastuun perheen elintasosta. (Halonen ym. 2021, 306.)

Kyseessä ovat siis syvään juurtuneet perinteiset kulttuuriset mallit ja sukupuoleen rinnastuvat tapaisuudet, joiden pohjalta teemme tulkintoja päivittäin (Kuronen & Hokkanen 2008, 41). Koska nämä sosiaaliset normit määrittelevät, mikä käyttäytyminen on kiellettyä ja mikä taas sallittua, suuntaavat ne myös yksilön käsityksiä omasta vanhemmuudestaan (Eerola 2018, 300). Ihmisillä on tapana vertailla omaa elämäänsä kulttuuriin kertomuksiin, jotka voivat toimia niin normatiivisina malleina kuin varoittavina esimerkkeinä. Oma identiteettiä verrataan ja pohditaan suhteessa näihin sekä hyvässä että pahassa. On myös mahdollista, ettei oma tarina saa aina kulttuurisesta varannosta itselle samastumista varten tarttumapintaa, jolloin oman itseyden ja identiteetin yhtenäisyyden näkeminen saattaa olla koetuksella. (Sevón & Notko 2008, 22.) Usein näihin tarjottuihin malleihin pyritään silti mukautumaan, vaikka jotkut ihanteet näyttäytyisivät itselle epäedullisina. Sosiaalisella paineella vaikuttaisikin olevan tässä suuri aikaansaava vaikutus. (Laine 2005, 188; Em. 22.)

6.2 Sosiaalinen kontrolli osana äitiyttä

Sosiaaliset suhteet ovat siis olennainen osa äitiyttä. Äitiyden kulttuurista kuvaa voisikin luonnehtia moraalisisilla koodeilla väritetyksi ja ristiriitaiseksi, jossa myyttisillä uskomuksilla on edelleen paikansa (Nousiainen 2004, 168). On kiinnostavaa pohtia äitiyttä koskevia puhetapoja ja niihin linkittyvää ”oikeanlaista” tapaa olla äiti sekä näiden aikaansaamaa moraalista painetta. Äitiystutkijan Bergin (2008, 160) sanoin, äitiyden tiukat kulttuuriset odotukset näyttäisivät muodostuvan ikään kuin äitien kahleiksi, jotka eivät salli perinteisestä hyvän äidin mallista poikkeavia toimintatapoja. Tämänkaltaiset järkähtämättömät käsitykset luovatkin otolliset puitteet pettymyksille (Mustosmäki & Sihto 2023, 116). Kuten Donath (2015) havaitsi tutkimuksessaan, on äitiyden tiukka sosiaalinen rooli saanut äidit jopa katumaan äitiyttä, vaikka äitiydessään ei olisi ongelmia. Päinvastoin suurin osa katuvista äideistä on korostanut rakkauttaan lapsiaan kohtaan (em. 2015). Tämä herättää kysymyksiä myös siitä, onko näillä vanhemmille valmiiksi annetuilla isyyden ja äitiyden rooleilla peräti negatiivisia vaikutuksia niin yksilöiden vanhemmuuden kokemuksiin kuin heidän omiin käsityksiinsä vanhemmuudesta. Voivatko tällaiset kaksijakoiset sukupuoliroolit ja niihin yhdistyvät ihanteet saada vanhemmat jopa katumaan vanhemmuutta?

Koska nämä kulttuuriset säännöt eivät salli äitiyden emotionaalisen tyydyttävyyden kyseenalaistamista ja äitien kielteisten tunteiden ilmaisulla on tiukat rajat, ei kulttuurissamme nähdä mahdollisestikaan tilannetta, jossa äiti ei valitsisikaan äitiyden polkua. Päinvastoin katumus nähdään äidin väliaikaiseksi vaikeudeksi tai se patologisoidaan mielenterveyden häiriöksi. Juuri tämänkaltainen kieltäminen tekee äitiyden katumuksesta vaietun tabun. (Mustosmäki & Sihto 2023, 109–113, 126.) Kuten

sanottu, tabujen taustalta on löydettävissä monenlaisia myyttejä, uskomuksia ja moraalisesti latautuneita suhteita, jonka vuoksi niitä usein piilotellaan, hävetään ja salataan (Pohjola 2009, 247–252). Voinee todeta, että myös tunteet palvelevat sosiaalisia tarkoituksia, jotka ylläpitävät kulttuurisia uskomusjärjestelmiä.

Nostan esille, että tabut voivat kuitenkin avautua kulttuuristen tulkintojen kautta (Pohjola 2009, 247–250). On huomattava, että se mikä on länsimaisessa kulttuurissa ajateltu luonnolliseksi esimerkiksi sukupuolien kesken, on se todellisuudessa vaihdellut aikakaudesta toiseen (Rossi 2010, 25). Arkiajattelussa usein ajatellaankin biologisena tosiasiana kaksijakoiset luokittelut miesten ja naisten tapaisuuksissa, vaikka näiden taustalla on myös sukupuolien toistamista kulttuurisesti sukupuolittuneiden tekojen kautta (em. 26; Juvonen 2016, 30). Näiden seikkojen tiedostaminen on olennaista, sillä äitiyden biologisen ominaisuuden vuoksi voi olla hankala nähdä sen kulttuurisidonnaisuutta ja sen ympärillä olevaa luonnollisuuden illuusiota (Rokkonen 2020, 30). Arkipuheisiin juurtuneet sukupuoliroolit muistuttavatkin siitä, etteivät sukupuolet sosiaalisessa mielessä vain ”ole” ilman kulttuurista ja sosiaalista vaikutusta (Rossi 2010, 25–27).

Lopuksi, kuten Mustosmäki ja Sihto (2019, 157) ovat todenneet, olisi tärkeää tuoda julkiseen keskusteluun tavoittamattomissa olevien äitiyden ihanteiden toksisuus. Kun käsityksemme äitiydestä pohjaavat ikiaikaisiin äitimyytteihin, suuntaa ajatteluumme niiden sanelema vaikenemisen kulttuuri äitien vaikeampien tunteiden ympärillä kohti yksilöä ja hänen parantamistaan. Tällöin yksilöiden vaikeuksista saavuttaa äitiysihanteita tulee heidän henkilökohtaisia epäonnistumisiansa. Tämä puolestaan estää yksilöitä näkemästä laajempaa epätasa-arvoa ja ahdinkoa tuottavia rakenteita sekä mahdollisuuksia ymmärtää niin äitiyden, vanhemmuuden kuin lapsuudenkin ihanteet sosiaalisesti rakentuneina ja siten myös haastettavina. (Em. 171; Mustosmäki & Sihto 2023, 125.) Äitiyden katumusta tutkinut Matley (2020, 7) on huomionarvoisesti todennut, että lapsikeskeinen äitiyden kulttuurinen hallitsevuus marginalisoi äitiyden katumuskokemuksia, kun yhteiskunnan tulisi ottaa nämä katumuksen tunteet vastauksina ”uuden äitiyden” etsimisen tarpeesta. Muutoksen mahdollistamiseksi tulisi asioista kuitenkin voida puhua (Vasara & Sihto 2023, 292–293).

6.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tutkimukseni vahvuutena on suhteellisen suuri osallistujamäärä, sillä käyttämässäni aineistossa on 763 vanhempaa. Käytettäessä tilastollisia menetelmiä tutkimuksessa, on silloin suositeltava havainnointoyksikköjen määrä vähintään 100 (Vilka 2007, 17). Koska vanhemmuuden katumusta on aiheena haastava lähestyä, soveltui siten tutkimukseni aineistoksi anonyminä täytetyn kyselytutkimuksen

tulokset. Lisäksi tabuluonteisuutta sisältäviin aiheisiin voi muutoin olla haastavampi päästä käsiksi ainakaan suurella mittakaavalla. (Vasara & Sihto 2023, 15.) Anonyyminä täytetystä aineistosta huolimatta tabut hankaloittavat aina aitoa kohtaamista tutkimuksissa (Laitinen 2009a). Tämän vuoksi en voi tutkimuksessani täysin varmistua siitä, kuinka totuudenmukaisesti vanhemmat ovat vastanneet esimerkiksi vanhemmuuden katumusta kartoittaneeseen tutkimuskysymykseen.

Lisäksi tutkimukseni yhtenä rajoitteena oli isien pieni vastaajaosuus. Tämän vuoksi tutkimuksessani ei ole mahdollista tarkastella suomalaisia isiä täysin edustavana otoksena. On syytä myös huomioida käyttämäni aineiston korkeakouluttautuneiden vanhempien yliedustettu määrä. Luotettavien tulosten saamiseksi tulisikin aina varmistaa, ettei tutkimuksen kohderyhmä ole vino ja otos edustaisi koko tutkittavaa perusjoukkoa. Mikäli tutkitaan vain joitakin siihen lukeutuvia ryhmiä, ei tutkimus anna silloin tietoa koko perusjoukosta. (Heikkilä 2017, 28.) Näin ollen, en voi tehdä tuloksistani täysin yksioikoisia johtopäätöksiä suomalaisista vanhemmista. On myös tärkeä huomioida, että käytin tutkimuksessani aineistona kyselytutkimusta, jota on jaettu verkossa. Vaikka verkossa tehtävillä kyselyillä kyetäänkin saamaan helposti kokoon tuhansia vastauksia, voi tällöin riskinä kuitenkin olla vastaajien valikoituminen. Kun aineisto on kerätty tiettyinä aikana verkossa, voi aineiston otos siis painottaa tiettyjen verkkosivustojen tiettyinä aikana vierailleisiin kävijöihin. (Vehkalahti 2014, 47.)

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimukseni rajoituksista huolimatta tutkimustulokseni lisäsivät ymmärrystä vielä vähän tutkitusta tabuilmioista, äitiyden katumuksesta. Lisäksi tutkimukseni tuotti Suomen tutkimuskentällä uutta näkökulmaa vanhemmuuden katumuksesta ottaessani analyysiin mukaan myös isät. Näin pääsin tutkimaan monipuolisemmin kokemuksia vanhemmuuden katumukseen johtaneista syistä. Suomessa vanhemmuuden katumusta on tutkittu aikaisemmin vain äitien näkökulmasta (Mustosmäki & Sihto 2019). Samalla tulokseni tarjoavat välähdyksiä laajemmasta yhteiskunnallisesta kuvasta niin nykyajan äitiydessä kuin ylipäänsä kulttuuriimme juurtuneista sukupuolirooleista.

Tutkimustulokseni heijastavat erityisesti korkeasti kouluttautuneiden ydinperheiden äitien vastauksia, jotka olivat aineistossani yliedustettuina. Tästä syystä olisi tärkeää saada lisää tutkimusta edustavammalla otoksella niin vanhempien kokemista paineista liittyen lapsestansa huolehtimiseen kuin ylipäänsä tekijöistä, jotka voivat saada vanhemmat katumaan vanhemmuutta. Koska vanhemmuuden katumusta on kokonaisuudessaan tutkittu vielä varsin vähän, tarvitaan siihen liittyen vielä lisää laajempaa tutkimuksellista otetta. Aihetta olisikin tarpeellista tutkia muista erilaisista taustatekijöistä ja näkökulmista käsin, kuten erilaisten koulutustaustojen, perhetyyppien tai iän mukaan. Lisäksi, koska

vanhemmuuden katumuksen tutkiminen on painottunut pitkälti äiteihin, olisi siksi tärkeää saada tietoa myös isien osalta siitä, mitkä tekijät saavat heidät kyseenalaistamaan vanhemmuuttaan (esim. Donath 2015; Mustosmäki & Sihto 2019; Matley 2020). Miesten tarinat asettuisivat mitä todennäköisemmin hyvin vastakkaiseen valoon suhteessa äiteihin (Jämsä 2010, 38).

Lähteet

Aalto, Ilana. (2018) Miten miehet pissaavat? Teoksessa Antti Kivijärvi, Tuija Huuki & Harry Lunnabba (toim.) Poikatutkimus. Tampere: Vastapaino, 29–51.

Aunola, Kaisa. & Sorkkila, Matilda (2018-käynnissä). Vanhemmuuden Voimavara- ja Kuormitustekijät (VoiKu) -tutkimus. Käynnissä oleva tutkimushanke. Jyväskylän yliopisto. <https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/voiku-2018-2024>. (Viitattu 7.3.2024).

Berg, Kristiina (2008) Äitiys kulttuurisina odotuksina. Helsinki: Väestöliitto.

Berg, Kristiina (2009) Kulttuuriset odotukset äitiyden rakentajina. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 17(2), 170–175. <https://journal.fi/janus/article/view/50515>. (Viitattu 13.4.2024).

Cacciatore, Raisa & Janhunen, Kristiina (2008) Täydelliset äidit – 11 Myytti. Teoksessa Kristiina Janhunen & Minna Oulasmaa (toim.) Äidin kielletyt tunteet. Väestöliitto: Nykypaino, 12–27.

Blackstone, Amy (2003) Gender Roles and Society. Teoksessa Julia Miller, Richard Lerner & Lawrence Schiamberg (toim.) Human Ecology: An Encyclopedia of Children, Families, Communities, and Environments. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 335–338. https://digitalcommons.library.umaine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=soc_facpub. (Viitattu 16.2.2024).

Donath, Orna (2015) Regretting Motherhood: A Sociopolitical Analysis. Signs Journal of Women in Culture and Society 40(2):343-367 DOI: 10.1086/678145. (Viitattu 27.3.2024).

Eerola, Petteri (2018) Tunteita herättävä lastenhoito. Teoksessa Petteri. Eerola & Henna Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus, 299–316.

Eskola, Antti & Järventie, Irmeli (2001) Sigmund Freud. Psykoanalyttinen teoria. Teoksessa Vilma Hänninen, Jukka Partanen & Helena Oili-Ylijoki (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 35–60.

Halonen, Juuli & Rintala, Rosa & Sorkkila, Matilda & Rönkä, Anna & Aunola, Kaisa (2021) Vanhempien käsitykset ihannevanhemman ominaisuuksista sekä yhteiskunnan vanhemmille asettamista ihanteista Suomessa. Psykologia, 56(3): 304–318. <https://converis.jyu.fi/converis/portal/detail/Publication/97949080?auxfun=&lang=fi> FI. (Viitattu 14.2.2024).

Heffernan, Valerie & Stone, Katherine (2021) #regrettingmotherhood in Germany: Feminism, Motherhood, and Culture. Signs: Journal of Women in Culture and Society 2021 46(2): 337-360. <https://doi.org/10.1086/710807>. (Viitattu 20.4.2024).

Heikkilä, Tarja (2017) Tilastollinen tutkimus. 9., Uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Heinilä, Kalevi (1962) Perhekumppanuus Ja Perheen Kiinteys. Väestöntutkimuksen vuosikirja, 7, 75–100. <https://doi.org/10.23979/fypr.44627>. (Viitattu 29.2.2023).

Helkama, Klaus & Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela & Ruusuvoori, Johanna & Lönnqvist, Jan-Erik & Hankonen, Nelli & Renvik, Tuuli Anna & Jasinskaja-Lahti, Inga & Lipponen, Jukka (2020) Johdatus sosiaalipsykologiaan. 11. Uudistettu painos. Helsinki: Edita.

- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (2015a) Esipuhe. Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.) Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä. Helsinki: Vastapaino, 7–8.
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (2015b) Johdanto. Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.) Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä. Helsinki: Vastapaino, 9–17.
- International Investigation of Parental Burnout -consortium (2018) IIPB; led by Profs. Moira, Mikolajczak & Isabelle, Roskam). <https://en.burnoutparental.com/international-consortium> (Viitattu 15.3.2024).
- Jalovaara, Marika (2014) Perheet ja perhedynamiikka. Teoksessa Jani Erola & Pekka Räsänen (toim.) Johdatus sosiologian perusteisiin. Helsinki: Gaudeamus, 117–129.
- Juvonen, Tuula & Rossi, Leena-Maija & Saresma, Tuula (2010) Kuinka sukupuolta voi tutkia? Teoksessa Tuula Saresma, Leena-Maija Rossi, & Tuula Juvonen (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 9–17.
- Juvonen, Tuula (2016) Irtiottoja sukupuolen luonnollisuudesta. Teoksessa Marita Husso & Risto Heiskala (toim.) Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus, 30–50.
- Jämsä, Juha. (2010) Millaista on isänrakkaus. Teoksessa Juha Jämsä & Susa Kalliomaa (toim.) Isyyden kielletyt tunteet. Helsinki: Väestöliitto, 30–39.
- Kuronen, Marjo & Hokkanen, Tiina (2008) Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Eija Sevón, & Marianne Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki University Press, 27–42.
- Laine, Kaarina (2005) Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2016) Perhe, työ ja sukupuoli. Teoksessa Risto Heiskala & Marita Husso (toim.) Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus, 161–186.
- Laitinen, Merja (2009a) Ajan tabut. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Tabujen kahleet. Tampere: Vastapaino, 5–15.
- Laitinen, Merja (2009b) Tabuilla merkitty mieheys ja elämänkulku. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Tabujen kahleet. Tampere: Vastapaino, 226–246.
- Lempiäinen, Kirsti (2003) Sosiologian sukupuoli. Tampere: Vastapaino.
- Matley, David (2020) “I miss my old life”: Regretting motherhood on Mumsnet, Discourse, Context & Media, 37, 100417. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2020.100417>. (Viitattu 2.2.2024).
- Meil, Gerado & Romero-Balsas, Pedro & Muntanyola-Saura, Dafne (2023) Regretting fatherhood in Spain. Journal of Family Research, 35, 37–52. <https://doi.org/10.20377/jfr-819>. (Viitattu 28.3.2024).
- Mustosmäki, Armi & Sihto, Tiina (2019) Äitiyden katuminen intensiivisen äitiyden kulttuurissa. Sosiologia, 56:2, 167–173. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124393>. (Viitattu 2.2.2024).
- Mustosmäki, Armi & Sihto, Tiina (2023) Äitiyden katumus. Teoksessa Tiina Sihto & Paula Vasara (toim.) Hoivan pimeä puoli. Helsinki: Gaudeamus, 109–128.

- Naakka, Irene (2018) *Hullu kuin äidiksi tullut: äitiyden pilvilinnat ja todellisuus*. Helsinki: Minerva Kustannus.
- Niinisalo, Suvi (2011) *Äidin sylissä ja muita kuvakulmia äitiyteen*. Jyväskylä: Atena.
- Notko, Marianne & Sevón Eija (2008) *Äitiys ja koti naisten keskinäisissä jännitteisissä perhesuhteissa*. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Gaudeamus, 111–132.
- Nousiainen, Kirsi (2004) *Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentumisen tiloja*. Jyväskylä: Minerva Kustannus.
- Oulasmaa, Minna & Salonheimo, Anja (2010) *Stereotyyppiset isäkuvat*. Teoksessa Juha Jämsä & Susa Kalliomaa (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 20–29.
- Parsons, Talcott (1991) *The Social System*. 2., painos. Florence: Routledge.
- Piotrowski Konrad (2021) *How many parents regret having children and how it is linked to their personality and health: Two studies with national samples in Poland*. PLoS ONE 16(7), e0254163. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0254163>. (Viitattu 6.3.2024).
- Pohjola, Anneli (2009) *Yhteenveto – Tabujen purkamisen kysymykset*. Teoksessa Maria Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 247–253.
- Rankinen, Merja (2010). *Isyyden peilit*. Teoksessa Juha Jämsä & Susa Kalliomaa (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 87–111.
- Ranz, Saija (2009) *Vieraimpana naisena*. Teoksessa Maria Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 204–225.
- Rapola, Martti (1960) *Sanojemme ensiesiintymiä Agricolasta Yrjö Koskiseen*. Valikoima. Tietolipas 22. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Rizzo, Kathryn & Schiffrin, Holly & Liss, Miriam (2013) *Insight into the Parenthood Paradox: Mental Health Outcomes of Intensive Mothering*. *J Child Fam Stud*, 22, 614–620. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9615-z>. (Viitattu 1.4.2024).
- Rokkonen, Lilli (2020) *Prekaari äitiys. Kertomuksia Palkkatyön reunamilta*. Jyväskylä: Grano.
- Rossi, Leena-Maija (2010) *Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin*. Teoksessa Tuula Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 21–38.
- Sevón, Eija & Notko, Marianne (2008) *Perhesuhteiden omalakisuus*. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Gaudeamus, 13–26.
- Sihto, Tiina & Mustosmäki, Armi (2021) *Keskustelu äitiyden katumuksen ympärillä tekee äitiyden normit näkyväksi*. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2021/12/09/keskustelu-aitiyden-katumuksen-ymparilla-tekee-aitiyden-normit-nakyvaksi/>. (Viitattu 6.3.2024).
- Sipilä, Petri (1998) *Sukupuolitettu ihminen – Kokonainen etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Sorkkila, Matilda & Aunola, Kaisa (2020) Risk Factors for Parental Burnout among Finnish Parents: The Role of Socially Prescribed Perfectionism. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 648-659. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01607-1>. (Viitattu 1.4.2024).

Suomen virallinen tilasto (2020a) Perheet 2020. https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_fi.pdf. (Viitattu 26.3.2024).

Suomen virallinen tilasto (2020b) Väestön koulutus rakenne. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/vkour/2020/vkour_2020_2021-11-03_tie_001_fi.htm. (Viitattu 22.3.2024).

Suomen virallinen tilasto (2022) Perheet. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/perh>. (Viitattu 2.4.2024).

Suomen virallinen tilasto (2023) Perheet. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/perh>. (Viitattu 20.3.2024).

Tilastokeskus (2024) Koulutusaste. <https://www.stat.fi/meta/kas/koulutusaste.html>. (Viitattu 22.3.2024).

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopiminen. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 6/2019. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/TENK_suosittus_tekijyys.pdf. (Viitattu 19.3.2024).

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytando-htk>. (Viitattu 19.3.2023).

Tähtinen, Juhani & Laakkonen, Eero & Broberg, Mari (2020) Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. 2., Uudistettu painos. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja. Turku: Painosalama. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/149687/Tilastollisen_aineiston_k%C3%A4sittelyn_ja_tulkinnan_perusteita_2020.pdf?sequence=5&isAllowed=y. (Viitattu 15.3.2024).

Vasara, Paula & Sihto, Tiina (2023) Päätössanat. Teoksessa Tiina Sihto & Paula Vasara (toim.) *Hoi-van pimeä puoli*. Helsinki: Gaudeamus, 281–294.

Valli, Raine (2018) Numerot ja niiden tulkinta määrällisessä tutkimuksessa. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos*. Jyväskylä: PS-kustannus, 2018, 216–225.

Vehkalahti, Kimmo (2014) Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.

Vilka, Hanna (2007) Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Yesilova, Katja (2009) Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Liite: Vanhemmuuden paineiden yhteys katumukseen sukupuolen mukaan % (n)

Sukupuoli "Oletko:"				"Kuinka usein olet viimeksi ku- luneen 12 kuukauden aikana kokenut paineita liittyen tapaasi huolehtia lapsistasi?"		Yhteensä
				Ei koskaan, harvoin tai jos- kus	Usein tai aina	
Isä	"Jos voisit matkustaa ajassa taaksepäin ja päättää asiasta uudelleen, päättäisitkö ryhtyä vanhemmaksi uudestaan?" (Katuuko vanhemmuutta?)	Ei kadu	%	97 % (n = 66)	100 % (n = 7)	97 % (n = 73)
		Katuu	%	3 % (n = 2)	0 % (n = 0)	3 % (n = 2)
	Yhteensä		%	100 % (n = 68)	100 % (n = 7)	100 % (n = 75)
P arvo (<i>Fisherin tarkkatesti</i>) = 1						
Äiti	"Jos voisit matkustaa ajassa taaksepäin ja päättää asiasta uudelleen, päättäisitkö ryhtyä vanhemmaksi uudestaan?" (Katuuko vanhemmuutta?)	Ei kadu	%	98 % (n = 489)	92 % (n = 174)	96 % (n = 663)
		Katuu	%	2 % (n = 10)	8 % (n = 15)	4 % (n = 25)
	Yhteensä		%	100 % (n = 499)	100 % (n = 189)	100 % (n = 688)
P arvo (<i>Fisherin tarkkatesti</i>) = < 0,001						
Yhteensä	"Jos voisit matkustaa ajassa taaksepäin ja päättää asiasta uudelleen, päättäisitkö ryhtyä vanhemmaksi uudestaan?" (Katuuko vanhemmuutta?)	Ei kadu	%	98 % (n = 555)	92 % (n = 181)	97 % (n = 736)
		Katuu	%	2 % (n = 12)	8 % (n = 15)	4 % (n = 27)
	Yhteensä		%	100 % (n = 567)	100 % (n = 196)	100 % (n = 763)
P arvo (<i>Fisherin tarkkatesti</i>) = 0,001						